

FÖLDEÁK

GYERMEKMOSOLY ÓVODA

PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

Készült: 1999.

Módosítás: 2004, 2008, 2010, 2013

Felülvizsgálat:2016

Bevezetés

Az országgyűlés 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelettel módosította az Óvodai nevelés országos alapprogramjának kiadásáról szóló 137/1996. (VIII. 28.) Korm. rendeletet, amely értelmében helyi Nevelési programunk módosítása megtörtént.

Alapprogram az óvoda kiegészítő funkciójára helyezett hangsúly mellett kiemeli az óvodai nevelés hátránycsökkentő szerepét, az óvodás gyermek természetes mozgásigényére alapozott rendszeres testmozgás gyakorlati megvalósulásának követelményét a mozgás, mint a tanulási képességek kialakulására, fejlesztésére, megerősítésére ható tevékenység jelentőségét és rögzíti a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek fejlődését támogató keretkövetelményeket.

Az "Óvodai nevelés országos alapprogramja" c. alapelveket tartalmazó dokumentum alapján, helyi nevelési programot kellett készítenünk. Ezzel megadatott az a lehetőség, hogy a nevelésben tovább terjedjenek a különböző pedagógiai törekvések, megjelenjenek a helyi társadalom szükségletei, a lehetőségek. A törvény azt is biztosította, hogy pedagógiai nézeteinket és széleskörű módszertani szabadságunkat érvényesítsük. A helyi pedagógiai program óvodánk referencia dokumentuma, melyhez a fenntartónk igazítja ellenőrzéseit, értékeléseit, fejlesztési támogatásait. De egyben tájékoztató is, melyből igénybevevőink megtudhatják milyen értéket, közvetítünk, milyenek a személyi- tárgyi feltételeink, hogyan fejlesztjük a gyermekeket és milyen fejlettségi szintre jutnak el az óvodáskor végére.

További elvek:

- ⇒ A társadalmi, illetve a köznevelési rendszer új kihívásait, különös tekintettel a családok életében és a családi nevelésben bekövetkezett változásokat meghatározó elvek.
- ⇒ A hátrányos helyzetű-, a halmozottan hátrányos helyzetű-, a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelését, továbbá az inkluzív-, az integrált-, a migráns (multikulturális, vagy ahogy Európában nevezik interkulturális)gyermekek nevelését-és a kompetencia alapú nevelést támogató szemlélet változásait meghatározó elvek.
- ⇒ A tanulás fogalmának átértékelését meghatározó elvek, különös tekintettel az óvoda és az iskola kapcsolatrendszerére, az iskola kezdő szakaszára, az óvoda iskolásításának tilalmára, a szabad játék hangsúlyozására.
- ⇒ Az egészséges életmódra nevelés, a testi nevelés, az egészségmegőrzés szokásainak kialakítására-, a környezettudatos magatartáshoz -, a környezet védelméhez és megővéséhez, a fenntarthatósághoz kapcsolódó szokások kialakítását meghatározó elvek.

A felgyorsult századvége a rohamos változások a modern élet stressz hatásai sürgetővé teszik a gyermekek óvását, védelmét. Egyre nagyobb felelősséget jelent részünkről és a szülők

részéről megőrizni a gyermekkor nyugalmát, derűjét és ugyanakkor felvértezni őket mindazokkal a tapasztalatokkal, amellyel eligazodhatnak a világban.

Óvodánk a köznevelés rendszerében, a családi nevelés kiegészítéseként, szakmailag önálló, óvó-védő, szociális, nevelő-személyiségfejlesztő intézményként működik. A gyermekek harmadik életévének betöltésétől, iskolába lépésükig biztosítjuk fejlődésük, nevelésük optimális feltételeit, az iskolai közösségben történő beilleszkedéshez szükséges gyermeki személyiségvonásaik fejlődését, valamint pedagógiai tevékenységrendszerünkkel és a tárgyi környezettel segítjük környezettudatos magatartásuk kialakulását

Mottónk:

" A gyermek fejlődése szempontjából döntő fontosságú,
hogy érezze nemcsak szeretik, hanem olyannak szeretik amilyen."

Herman Alice

1. AZ ÓVODA JOGI STÁTUSA, ADATAI

Az óvoda hivatalos elnevezése:

*Gyermekmosoly Óvoda
6922 Földeák, Zárda u. 22.
62/ 294 - 022
70/ 9329791*

Az óvoda alaptevékenysége:

*562912 Óvodai intézményi étkeztetés
562913 Iskolai intézményi étkeztetés
562917 Munkahelyi étkeztetés
853255 Szociális étkeztetés
851011 Óvodai nevelés, ellátás
851012 Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelése, ellátása
851013 Nemzeti és etnikai kisebbségi óvodai nevelés, ellátás*

Az intézmény jogállása:

Önálló jogi személy

Be óvodázási körzet:

*Földeák község közigazgatási területe. (Intézményi Integrációs Program
2.1)*

Az óvoda fenntartója, címe, telefonszáma:

*Községi Önkormányzat Képviselőtestülete
6922 Földeák, Szent László tér 1.
62/524-092*

A helyi nevelési programot benyújtó óvodavezető: Herczegné Varga Anikó

1.1. Helyzetkép az óvodánkról

Óvodánk, Földeák község egyetlen óvodája a község második legnagyobb, részben önálló intézménye.

A társadalmi igények hűen tükröződnek óvodánk életében. A község lakóinak száma stagnál, így az óvodai gyermeklétszám is viszonylag állandónak mondható.

A szülők nagyobb része, csakúgy, mint a lakosság zöme mezőgazdaságból él, sokan mezőgazdasági napszámából.

Az iskolázottság általában alapfokú, középfokú végzettség és valamilyen szakma.

Több családban fellelhető valamilyen fokú elszegényedés, illetve a megszokott életszínvonal fenntartásának nehézsége. A lakosság többsége szorgalmas, anyagi helyzete javítására megragad minden alkalmat. Egyre kevesebb idő jut a gyermeknevelésre, a tartalmas családi együttlétre. Ritkák az egymást segítő, generációs együttélések. Növekszik a gyermeküket egyedül nevelő szülők száma.

Tapasztaljuk, hogy torzul a családok modell jellege, a családi élet nem válik mintaértékűvé. A változások, bizonytalanságok az értékváltások idejében a családok rosszabbodó helyzete még inkább indokoltá teszi, hogy az óvoda megmaradjon egy "nyugodt, játékos szigetnek", ahol a legfontosabb a gyermeki személyiség tisztelete, elfogadása, személyiségének fejlődését elősegítő tevékenységek biztosítása.

1.2. Óvodai nevelésünk céljának megfelelő feltételrendszer

1.2.1. Személyi feltételek

Az óvodában dolgozó közalkalmazottak száma 19 fő.

Nevelőtestületünk évek óta állandó, 11 fő. Az átlagéletkor 49 év. Minden óvodapedagógus rendelkezik a törvény által előírt, munkakörének ellátásához szükséges iskolai végzettséggel.

1 fő rendelkezik pedagógia szakos egyetemi végzettséggel, szakvizsgával. 4 fő rendelkezik szakvizsgával.

Óvodánk teljes nyitvatartási idejében a gyermekekkel történő foglalkozások, tevékenységek mindegyikét óvodapedagógus irányítja. Fontos számunkra az óvodai feladatok ellátásában részt vevő felnőttek modell értékű kommunikációja, példaértékű bánásmódja, viselkedése. Nagy hangsúlyt fektetünk az óvodapedagógusok és a működést segítő nem pedagógus alkalmazottak összehangolt munkájára.

A köznevelés középpontjában a gyermek, a tanuló, a pedagógus és a szülő áll, akiknek kötelességei és jogai egységet alkotnak.

Öt csoportban, heti váltásban két óvodapedagógus egyenlő felelősséggel látja el a pedagógiai munkát. A nevelőtestületben általában egyetértés van az elvárásokat illetően. Fő mozgatóerő a minőség, a megfelelni akarás. Valamennyien szükségét érezzük nevelési rendszerünk fejlesztésének, saját koncepciónk kialakításának. A testület munkavégzésében dominál a felelősségérzet, a gyermekek szeretetén, a másság elfogadásán alapuló óvodapedagógusi magatartás.(IPR 3.)

A nevelőmunkát egy gyermekgondozó (pedagógiai asszisztens), egy óvodatitkár és hat dajka segíti. Iskolázottságuk megfelelő, mind a nyolc dolgozó rendelkezik szakképzettséggel. Az alapvető nevelési feladatokban tájékozottak. A munkatársak egymás közötti kapcsolatában a pozitív viszonyulás jellemző, az egyén iránt érzett empátia. Az óvodapedagógusok gyermekközpontú szemléletét átvették, szeretik a gyermekeket, segítik nevelésüket.

1.2.2. Tárgyi feltételek

Óvodánk falusi környezetbe illeszkedő, öt csoportos intézmény. 2 épületből áll, a régi épület közel 100 éves, az új épület 1974-ben társadalmi munkában épült. Ehhez kapcsolódik az új szárny mely 2010-ben került átadásra.

Óvodánk teleknagysága megfelelő, az udvari játékterület fákkal, bokrokkal, dombbal, játékszerekkel tagolt tér lehetőséget biztosít a gyermekeknek az egyéni mozgásigény kielégítésére. Változatosan mozoghatnak, melyhez biztosított a természetes alapanyagú mászóakák, csúszda, kötélmászó, homokozó stb.

A régi épület előtt van szilárd burkolatú játszótér.

A fedett terasz 2006-ban elkészült.

Az óvoda épületeiben 3 csoport rendelkezik külön mosdóval, 1-1 csoport közösen használja a mosdóhelyiségeket. A mosdók mérete, felszereltsége, padló és falburkolata megfelelő. A vizesblokk felújításra került. Minden gyermek külön jellel ellátott törölközővel, fogmosó pohárral és fogkefével rendelkezik. Az öltözők mérete a gyermeklétszámhoz viszonyítva kicsik. Az öltözők az új épületben meleg padló, a régi épületben hidegpadló burkolatúak.

Csoportszobáink megfelelő méretűek, a falak meleg tónusúak, burkolatuk melegpadló. A csoportszobák megvilágítása megfelelő.

2010-ben legnagyobb csoportszobából tornaszoba került kialakításra, melynek eszközellátottsága jónak mondható.

A fűtés gázüzemű központi fűtés, amely minden helyiségben biztosítja a megfelelő hőmérsékletet.

Az óvoda egyéb helyiségei megfelelőek.

Hiányosság:

⇒ elkülönítő helyiség (beteg gyermek elkülönítésére)

Az óvoda udvara, az épület jó felszereltsége lehetővé teszi az óvodai nevelés feladatainak megvalósítását, valamint megfelelő munkakörnyezetet biztosít az óvodapedagógusok és az itt dolgozók részére.

A csoportszobák folyamatos és állandó felújításra, karbantartásra szorulnak.

A csoportszobák bútorai, berendezési tárgyai, valamint a játékok megfelelőek, esztétikusak, higiénikusak. A gyermekek játécai mennyiségében és minőségében megfelelőek.

Az óvoda épülete mellett működik a gyermekek-, a szociális- és alkalmazotti étkeztetést biztosító, 400 adag elkészítésére alkalmas főzőkonyha. A konyha és kiegészítő helyiségek állapota az előírásoknak megfelel.

2. KÜLDETÉS NYILATKOZAT

*Az óvodai nevelés országos alapprogramjával összhangban, Pedagógiai program alapján dolgozunk, amelynek középpontjába **Montessori pedagógiájának alapelveit** helyeztük.*

- ⇒ A Montessori pedagógia erkölcsre, szabadságra, önfejlődésre, önállóságra s mély érzelemre nevel.*
- ⇒ E pedagógia alapelve a hit, hogy minden gyermekben megvan a cselekvési vágy, a világ megismerésének igénye, csak annak kibontakozását kell elősegíteni. Ebből következik a gyermek személyiségének tisztelete. A gyermek adottságai, fejlettségi szintje, haladási tempójának figyelembe vétele, mert csak ezáltal válhat a tanulási folyamat örömteljessé és eredményessé.*
- ⇒ A manuális finommotoros képességének is a legkisebb gyermekkortól a gyakorlattal kiválóan fejleszthetők, ami nagy segítséget jelent az írás, majd az olvasás képességének kialakításában.*
- ⇒ Ugyanígy gyakorlattal fejleszthetők az érzékelés különböző fajtái, valamint az észlelés.*
- ⇒ Minden gyermek számára biztosítani kell a problémák önálló megoldását, a felfedezés örömeit, személyisége fejlődésének szabadságát.*

„A gyermek fejlődésének szabadsága nem azt jelenti, hogy egyszerűen magára hagyjuk a gyermeket, hanem azt, hogy segítők szeretettel emeljük köréje a megfelelő környezetet.”

A Montessori módszerek alkalmazását az aprólékosan kidolgozott eszközrendszer segíti, melynek nagy szerepe van a nevelőmunkában. A gyermekek szabadon tevékenykedhetnek csoportjainkban, így az őket éppen foglalkoztató problémákat az eszközökkel való cselekvés körében oldják meg. A szemléletes cselekvő gondoskodás az óvodás gyermek életkori sajátossága.

Célunk, hogy minél előbb önálló feladatmegoldásra képes, a felnőttektől egyre kevésbé függő gyermekeket neveljünk. Így érvényesül Montessori egyik alapelve.

A Montessori pedagógia alkalmas a hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztő nevelésére, egyéni hátrányok megszüntetésére. (IPR)

„Segíts nekem, hogy magam csinálhassam!”

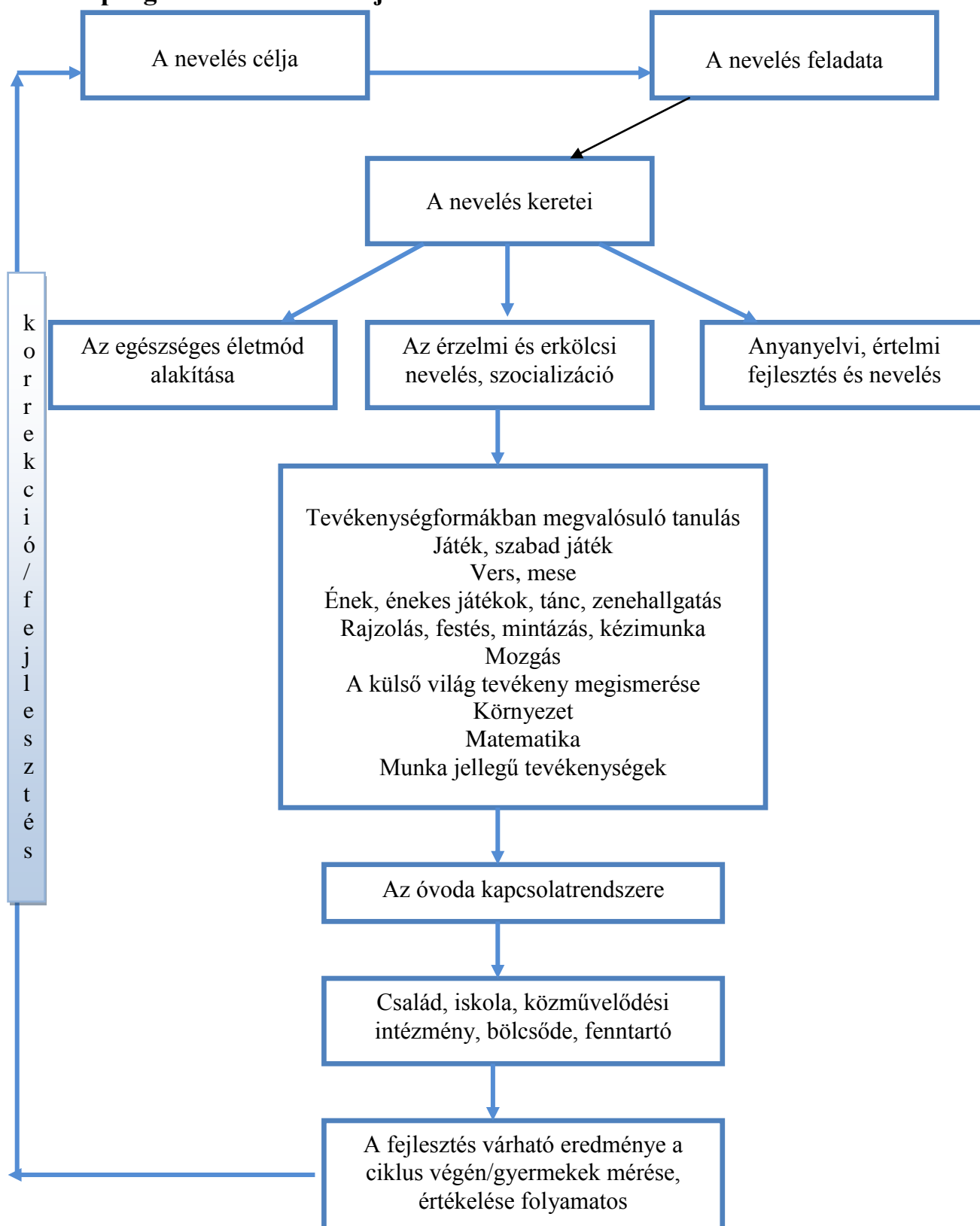
A szeretet szellemében biztosítjuk a gyermekeknek a cselekvő törődést, amely magába foglalja a gyermekek iránti szeretetet, tiszteletet, a gyermekek megismerését és fejlesztését.

Empátiás képességünkre alapozva a gyermek pillanatnyi lelki állapotának, igényének megfelelő harmonikus alaphangulat biztosítása mellett, egyéni képességekhez igazodó fejlesztéssel vállaljuk, a személyiség sokoldalú fejlődésének elősegítését.

Pedagógiai programunk lehetővé teszi a gyermek életkori sajátosságait figyelembe vevő, ahhoz igazodó szabályok, normák megismertetését, elsajátíttatását együttes cselekvések, sokrétű óvodai tevékenységek során, a tartalom fokozatos bővítése mellett.

2.1. A program rendszerábrája

3. ÓVODÁNK NEVELÉSI CÉLJA

Az óvodáskorú gyermekek egyéni képességeikhez, igényeihez alakított a személyiség fejlesztése, az iskolai élet megkezdéséhez szükséges tulajdonságok alakításával.

Az óvoda pedagógiai kultúráját az egyéni bánásmódra való törekvés, a gyermek elfogadása, a bizalom, a szeretet, az empátia, az életkornak megfelelő követelmények támasztása, a feladatok elvégzésének ellenőrzése és a gyermek, fejlődését biztosító sokoldalú, a követelményekhez igazodó értékelés jellemzi.

Feladatok megfogalmazása

Égészséges életmód alakítása	Érzelmi, erkölcsi nevelés és szocializáció	Anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés
<p>A gyermekek gondozása, egészséges életvitel igényének alakítása, testi szükségletük, mozgásigényük kielégítése, egészségük védelme, edzettségük biztosítása, az egészséges környezet megteremtésével.</p> <p>Természet- és környezetvédelem.</p> <p>Óvodánk pedagógiai programja meghatározza az egészségnevelési és környezeti nevelési elveit.</p>	<p>Érzelmi biztonságot nyújtó, szeretetteljes, családi légkör megteremtése a beszoktatástól az óvodáskor végéig. Az érzelmekre épülő kapcsolatteremtő és megtartó képességek formálása a társas kapcsolatok létrehozása érdekében.</p> <p>Minden ember értékeinek megbecsülése. A gyermekek jogainak biztosítása.</p> <p>Tolerancia, népek békés egymás mellett élése. Minden nép kultúrájának megbecsülése, ápolása.</p>	<p>A gyermekek érdeklődésének, megismerési vágyának kielégítése sokoldalú tevékenység biztosításával, valamint saját teljesítőkétségének figyelembevételével, tapasztalatok szerzése a természeti és társadalmi környezetről.</p> <p>A speciális szükségletű emberek igényeinek kielégítése. A tudományok a művészetek támogatása.</p>
<p>Az óvodai integrációs program (óvodai IPR) meghatározza az óvodai nevelés azon területeit, amelyek kiemelkedő jelentőséggel bírnak a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek fejlődésének elősegítésében, az érintett gyermekek esélyegyenlőségének elősegítésében. Az egészséges életmód alakítása, az érzelmi nevelés és szocializáció, az értelmi nevelés feladatainak megvalósítása fokozottan kerül a nevelés fókuszába.</p>		

A gyermekkorban kialakult viselkedési formák, érzelmi viszonyulások a későbbi fejlődés irányát meghatározzák, hiszen a felnőttkori szocializáció sem hozhat teljes változást.

Az óvodáskorú gyermek szocializációján a gyermeket érő családi, nevelési valamint a gyermekek közötti társas kapcsolatok hatásait és az ezekre történő reakciók, visszahatások folyamatát értjük. Találkozást a másik emberrel, a környezettel. A gyermek az együttes cselekvések során indítékot, értéket kap a tartalom fokozatos bővítése mellett.

Az "én és a másik" elkülönülése a második életévtől és főleg a hároméves kort követően jelenik meg.

Alapvető feladatunk tehát:

- ⇒ a gyermek életkori sajátosságait figyelembe vevő, ahhoz igazodó szabályok, normák megismertetése, elsajátíttatása a sokrétű óvodai tevékenység során,
- ⇒ személyes példamutatásunkkal, viselkedésünkkel olyan család - óvoda kapcsolattartás kialakítása, ahol a szülők felismerik, elfogadják segítőszándékunkat.
- ⇒ Pedagógiai hitvallásunk szellemében, a gyermeket megillető jog szem előtt tartásával az egyenlő hozzáférés elvének érvényesítése mellett, a gyermeki személyiség kibontakoztatása, egyéni képességekhez igazodó fejlesztéssel, az iskolai élet megkezdéséhez szükséges fejlettséggel rendelkező gyermekek nevelése.

A helyes magatartás, amely a felnőttekhez, társakhoz, közösséghez való viselkedésben nyilvánul meg, csak szeretet, tisztelet légkörében, egységes követelmény, megerősítés, értékelés, jutalmazás mellett alakulhat ki.

3.1. Az óvodai nevelés feladatai

Az óvodáskorú gyermekek testi és lelki szükségleteinek kielégítése, amely magában foglalja az érzelmi biztonságot nyújtó derűs, szeretetteljes légkör megteremtését, a testi, a szociális és az értelmi képességek egyéni és életkor-specifikus alakítását, a sokszínű tevékenység biztosítását, a szabad játéktevékenységet, ezeken keresztül az életkorhoz és egyéni képességhez igazodó műveltségtartalmak közvetítését a tevékenységben megvalósuló tanulás során, valamint a gyermek egészséges fejlődéséhez és fejlesztéséhez szükséges személyi, tárgyi környezet megteremtését.

Szükség esetén megfelelő szakemberek bevonásával speciális gondozó, prevenció és korrekció testi nevelési feladatok ellátása.

A gyermek testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről való gondoskodás, az intézményben való tartózkodás, valamint az óvodán kívül szervezett programok teljes időtartamát felöleli.

3.1.1. Az egészséges életmód alakítása

Az egészségnevelés és környezeti nevelés feladatainak megvalósítása során az egészséges életvitel igényének kialakítása, a testi, lelki szükségletek harmonikus összehangolásával az ismeretek aktív egészségmagatartássá formálása.

Feladatunk: a gyermek gondozása, testi szükségletük, mozgásigényük kielégítése. Nevelőmunkánkban alapvető tevékenység a gondozás. Az önálló testápolás, étkezés, öltözködés szervezettségét az óvodába lépés pillanatától kezdve biztosítjuk. A beszoktatás ideje alatt minden gyermekkel a dajkák bevonásával együtt végezzük a teendőket, ezáltal a gyermekek megtanulják a testápolási szokások sorrendjét.

A gondozás keretén belüli tevékenységek:

Táplálkozás: Az étkezési szokásokat úgy alakítottuk ki, hogy nincs várakozási idő, a folyamatosság módszerével élünk. Biztosítjuk, hogy a nap bármely szakában ihatnak a gyermekek.

Testápolás: A gyermekek tisztaságigényének kialakítását tartjuk szem előtt. E téren nagy különbségek mutatkoznak a gyermekek között. Igyekszünk az óvodai és a családi szokásokat összehangolni.

Öltözködés: A családdal együttműködve, az időjárásnak és az adott tevékenységi célnak megfelelően alakítjuk a gyermekek ruházatát, ezzel óvjuk egészségüket, továbbá ösztönözzük őket saját szükségleteiknek kifejezésére, fejlesztjük ízlésüket és önállóságukat.

Mozgás: A mindennapi mozgás nélkülözhetetlen a gyermekek életében. Biztosítjuk, hogy a gyermekek a természetes nagymozgásokat, mozgáselemeket egyénileg, szabadon ismételhessék a sokféle mozgásfejlesztő eszközökön. Emellett a néhány percig tartó szervezett mozgásos tevékenységek jól szolgálják a gyermekek mozgáskoordinációjának fejlesztését.

Pihenés: Biztosítjuk a nyugodt pihenés feltételét, a csendet és biztonságot. Elalvás előtt mesélünk, altatódalokat énekelünk. Figyelembe vesszük a gyermekek különböző alvásigényét. Egy óra pihenés után lehetővé tesszük, hogy a nem alvó gyermekek felkelhessenek és csendes tevékenységet folytathassanak. Nyári hónapokban az iskolába felvett gyermekek csak akkor pihennek, ha igényük van rá. Ezzel is előkészítjük a gyermekeket a kisiskolás napirendje szerinti életre.

A gyermekek egészségének védelme, edzettségének biztosítása:

Az óvodánkban megbetegedett gyermeket fokozott odafigyeléssel gondozza a felnőtt mindaddig, míg a szülő meg nem érkezik. Szervezett és szabadidős tevékenység alatt is végzünk lábboltozat, testtartásjavító gyakorlatokat.

A gyermekek egészséges életmódját a mindennapi edzési lehetőséggel kívánjuk elérni. Erre legjobb lehetőséget a szabadban tartózkodás biztosít, mely növeli a gyermekek ellenálló képességét.

Egészségneveléssel kapcsolatos feladataink:

Hitvallásunk:

Alapvető értékünk az élet és az egészség. Ennek szellemében már kisgyermekkorban igyekszünk személyes példamutatással, segítő, támogató tevékenységünkkel a megfelelő egészségvédő magatartási formák, szokások elsajátítására, rögzítésére. E tevékenységünk során nélkülözhetetlen elsősorban a családi háttérrel, a közvetett-, és közvetlen partnereinkkel történő együttműködés keretében az egészségvédelmi szokásrendszer kialakítása, a helyes szokások folyamatos gyakoroltatása, ellenőrzése.

Az óvodai egészségnevelés célja:

A mindennapi tevékenységformákba beépülő szemléletformálással olyan belső igényszint kialakítása, amely szokásokban, szokásrendszerekben megnyilvánulva megalapozza az egész életre kiható egészségtudatos magatartást.

Feladataink:

Az óvodai egészséges életmód alakításával összhangban, a megfelelő személyi, tárgyi, környezeti feltételek megteremtésével, biztosításával:

- Környezeti higiénére nevelés
- Személyi higiénére nevelés
- Mentálhigiénére nevelés
- Egészséges táplálkozásra nevelés
- Egészséges mozgáskultúrára nevelés
- Betegségek megelőzésére, balesetek elkerülésére nevelés

Fejlesztés:

Az óvodai élet mindennapi tevékenységformáihoz kapcsolódva

Játék során

A gyermek egyéni élményanyagához, a kialakult / kialakítható játéktevékenységhez kapcsolódóan egyéni és csoportos formában megvalósítható témák feldolgozása.

Gondozási tevékenységek során

Az egészséges életmód alakításával összefüggésben

- a táplálkozás,
- a tisztálkodás,

- az öltözködés,
- a levegőzés,
- a mozgás,
- a pihenés tevékenységéhez kapcsolódó, az egészségmegőrzés, egészségnevelés szempontjait fokozottan figyelembe vevő szokások, kialakítása, a belső igény szint megalapozása.

Érzelmi nevelés és szocializáció során

Egyéni és közösségi szinten történő pozitív szemléletformálás, a mentális higiéné életkori sajátosságoknak megfelelő fejlesztése.

Értelmi fejlesztés során

A fejlesztési területek során a szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet jellemzőinek, sajátosságainak sokoldalú megismerésével, az ezekhez kapcsolódó témák feldolgozása során az aktuális lehetőségek kihasználása.

Az óvodai életet színesítő tevékenységek során:

Egészségnevelési hét programjainak szervezése, amely a szülők felé nyitott jelleggel lehetőséget kínál a családi háttér közvetett bevonására is:

- Témához kapcsolódó irodalmi művek hallgatása: mesék, versek, mesefilmek, dalok.
- Témához kapcsolódóan, életkori sajátosságoknak megfelelő rajzok készítése, színezők felhasználása, rajzverseny, kiállítás szervezése az elkészült művekből.
- Szülőkkel közös, az összes korosztályt együtt megmozgató zenés torna a szabadban.
- Gyümölcs-, zöldségnap szervezése. A szülők által hozott egészséges finomságok gyerekekkel közös feldolgozása. Gyümölcs-, zöldségsaláták készítése, barkácsolás termésekből, ezekből kiállítás rendezése.
- Lehetőség szerint egészségügyi témájú előadások szervezése szakemberek bevonásával.

Az egészségügyi felügyelet és ellátások rendje:

A gyermekek rendszeres egészségügyi felügyeletét, a törvényi előírásoknak megfelelő egészségügyi szűréseket a minőségbiztosítási tevékenységek során azonosított külső partnereink végzik:

- Óvoda orvosai
- Fogorvos
- Védőnő

A szakemberek tevékenységével biztosítjuk az általános egészségügyi státuszfelmérést, az érzékszervek – látás, hallás – épségének, a mozgás állapotának, valamint a fogazat állapotának vizsgálatát.

Az esetlegesen kiszűrt elváltozást jelezzük a szülők felé, és a szakemberek további szakvizsgálatok végzését teszik lehetővé.

A pszichés fejlődés zavaraival és magatartási problémákkal küzdő gyermekek megsegítése, szükség esetén szakértői bizottság vizsgálatával, a szakértői véleményben megfogalmazott fejlesztési ajánlások megvalósításával történik.

Mindennapi nevelőmunkánkban állandó jelleggel jelen van **a környezet és természetvédelmi** nevelőmunka, a környezettudatos magatartás, a környezet védelméhez és megóvásához, a fenntarthatósághoz kapcsolódó szokások kialakítása.

A szokások, szokásrendszerek, viselkedési formák kialakítása, melyek meghatározók a természet-, és az ember által létrehozott környezettel való harmonikus kapcsolat, valamint megfelelő környezeti kultúra és gondolkodás kialakításában.

Környezet- és természetvédelmi nevelőmunkánk célja szokások, szokásrendszerek, viselkedési formák kialakítása, a bennünket körülvevő, az életterünket és életfeltételeinket biztosító környezet, aminek mi is alkotó elemei vagyunk, fennmaradásának biztosítása.

A környezeti nevelésünk során tudatot formálunk, ismereteket szereztetünk, készségeket alakítunk, attitűdöket formálunk, értékrendet és értékelést alakítunk, aktivitásra építünk. Ez a tevékenység csak magában a környezetben valósítható meg tapasztalat, átélt, élménydús ismeretszerzési formában.

A környezetre figyelő magatartásformát a tevékenységformák komplex egységében alakíthatjuk a mindennapok során. A környezettel és a természettel kapcsolatos emocionális kapcsolatok kialakításával a környezetkárosítás megelőzésére nevelést valósítjuk meg.

A nevelési év során végzett tevékenységek, korcsoportokra lebontva egymásra épülnek, és folyamatosan valósulnak meg, az alapelveknek, pedagógiai hitvallásunknak megfelelően.

Őszi évszak:

- A tanulási tervekkel összhangban a természet megfigyeltetése. A növények, állatok életében bekövetkezett változások megtapasztaltatása. Séták, kirándulások szervezése, termékek gyűjtése, tárolása, felhasználása a játéktevékenységek során. Az emberi munka környezetformáló szerepének megfigyeltetése, őszi munkák a kertben.
- Bekapcsolódás a települési szintű szemétyűjtésbe, tágabb környezetünk tisztántartásának fontossága.
- **Környezetszennyező tevékenységek:** kerti hulladék elégetése, szemétyégetés. Ezzel kapcsolatos kísérletek, vizsgálódások:
  - Mi a levegő? Kísérletek pohárral, gyertyával, üveggel, lufival.
  - Mi a szél? Vizsgálódások legyezővel, papírhajóval.
- **További vizsgálódások:**
  - Az őszi levelek színe.
  - Őszi termékek megfigyelése, összehasonlítása.
  - Csigák, csigaházak gyűjtése

- Kavicsok, kövek gyűjtése, nézegetése.

Téli évszak:

- A természetben bekövetkezett változások észrevetése. Növények megfigyelése, összehasonlítása, csupasz fák, örökzöldek. Az állatok élete télen. Életfeltételeik megváltozása, az ember-óvó, segítő munkája (madáretetés, vadetetés).
- *Megfigyelések, vizsgálódások:*
  - A házi veréb és a szécinege.
  - Lábak. Hóban megfigyelhető lábnyomok: kutya, macska, madarak. Hasonlóságuk, különbözőségük. Melyik állatnak hány lába van?
  - Madarak és a tél.
  - A fenyők megfigyelése, termésük, virágjuk. Termések felhasználása.
  - Hó, dér, köd.
  - Víz, gőz, jég.

Tavaszi évszak:

- A természet ébredésének megfigyeltetése. Az időjárás és a növények változásának összefüggése. Háziállatok és lehetőség szerint vadállatok megfigyelése. A tavasz a szaporodás, növekedés ideje. Természetes környezetben figyeljenek meg minél több állatot a kicsinyével.
- Környezetszennyező tevékenység a szemtelés. Életkornak megfelelően segédkezzenek szűkebb és tágabb környezetük tisztántartásában
- Papír- és vasgyűjtési akció a családok bevonásával.
- *Megfigyelések, vizsgálódások:*
  - Tavaszváró hajtatás.
  - A víz és a tisztaság.
  - Az eső.
  - Tavaszi munkák a kertben.
  - A talaj.
  - Magvak csíráztatása.
  - A rovarok.
  - Folyóvizek.
  - A víz és a növények.
  - A víz és az állatok.

A gyermekek fejlődéséhez szükséges egészséges környezet megteremtése:

Óvodánk legfontosabb fejlesztési tere az udvar. Minden csoportnak van virágágyása vagy virágládája, amely gondozása az ő feladatuk. Az esztétikai ízlés fejlesztését, szépség megláttatását fontos feladatunknak tartjuk.

A csoportszobákat valamennyi óvónő saját ízlése szerint rendezi be, s ez egyben mintát is ad a gyermekeknek. A csoportszobákban a különböző tevékenységeknek megvan a saját helyük. Minden csoport öltözőjében biztosított a tájékoztatótábla. A mosdóban megfelelő méretű eszközök segítik a szükségletek kielégítését.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

- ⇒ A testápolási szokásoknak megfelelően a gyermekek felszólítás nélkül tisztálkodnak, fogat mosnak, fésülködnek.
- ⇒ A tisztálkodási eszközökre vigyáznak, helyére teszik azokat. Zsebkezdőjüket önállóan használják.
- ⇒ Önállóan eldöntik, hogy mennyi ételt fogyasztanak, önállóan töltenek vizet a kancsóból.
- ⇒ Esztétikusan terítenek, higiénikusan étkeznek. Biztonságosan használják a kanalat, villát, kést. Étkezés közben halkán beszélgetnek.
- ⇒ Teljesen önállóan öltöznek, a ruhájukat ki-be gombolják, cipőjüket befűzik, bekötik.
- ⇒ Ruhájukat esztétikusan összehajtva helyére teszik.
- ⇒ A környezetükben igyekeznek mindenütt rendet tartani.
- ⇒ Ügyelnek saját külsejükre, melyben megjelenik a szépre, ízlésesre törekvés.

3.1.2. Az érzelmi és erkölcsi nevelés, szocializáció

A gyermek egyéni érdekeinek, tulajdonságainak képességeinek kibontakoztatása a közösségen belül, a csoport normái alapján történik.

Feladatunk: Érzelmi biztonságot nyújtó, szeretetteljes, családias légkör megteremtése a beszoktatástól az óvodás kor végéig. Az érzelmekre épülő kapcsolatteremtő és megtartó képességek formálása a társas kapcsolatok létrehozása érdekében.

Alapvető szempontnak tekintjük:

- ⇒ az óvodai életet átfogó gyermek –dajka közötti kapcsolat jelentőségének hangsúlyozását,
- ⇒ a gyermeki önérvényesítő törekvések mellett, a gyermeki önkifejezésnek teret adó pedagógiai szemléletet,

- ⇒ a gyermeki személyiségfejlődésben a szokás –és normarendszer megalapozását
- ⇒ a gyermek szűkebb és tágabb környezetéhez, a szülőföldhöz való kötődést segítő pedagógus attitűd,
- ⇒ a gyermek személyiségfejlődésének alakulásában, a modell értékű kommunikációt, bánásmódot, viselkedést az óvodai feladatellátásban résztvevő felnőttek között.

Az óvodáskorú gyermek, jellemző sajátossága a magatartás érzelmi vezéreltsége. Személyiségében az érzelmek dominálnak, ezért elengedhetetlen, hogy a gyermeket érzelmi biztonság, szeretetteljes légkör vegye körül.

Családias légkörben kialakul a gyermek kötődése társaihoz, felnőttekhez.

A beszoktatás időszaka nagyon lényeges (a szülő egyre rövidebb, a gyermek egyre hosszabb benntartózkodása).

A beszoktatásban mindkét óvónő részt vesz a dajkával együtt.

Az óvodáskorú gyermek viselkedését befolyásolják azok a normák és szabályok, amelyeket beépítünk a nevelőmunkába, a mindennapok gyakorlatába: - véleménynyilvánítás, beleszólás szabadsága, kívánság figyelembevétele, elfogadás, elutasítás, beavatkozás, autonómia, tolakodás, jutalmazás, aktivitás.

Mindezek a tulajdonságok kialakulását segíti a példamutatás, mivel a kooperáció, a segítségnyújtás csak olyan közegben, légkörben jelenhet meg, ahol a tevékenység és együttműködés biztosított.

A gyermekek közötti kapcsolatokat, a környezetünkben élő felnőttek és gyermekek utánzása és a hozzájuk való alkalmazkodás fejleszti. A társas kapcsolatokat erősítik az intézményünkben kialakított hagyományok, az érzelmi alapokra építő, azt előtérbe helyező ünnepek:

- ⇒ csoporton belüli,
- ⇒ óvodán belüli,
- ⇒ óvodán kívüli, családdal közös programok.

Nevelésünkben partner kell, hogy legyen a család, nevelési elvével, attitűdjével. Családi és óvodai nevelésünk hatására az érzelmileg motivált, élénk képzelőerővel rendelkező gyermek eljut az iskolai élet megkezdéséhez szükséges érzelmi és szociális fejlettséghez.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

- ⇒ Ragaszkodnak óvodájukhoz, csoporttársaikhoz, a felnőttekhez. Ezt érzelmekben, szavakban, tettekben hozzák nyilvánosságra.
- ⇒ A gyermekeknek igényévé válik a helyes viselkedés szabályainak betartása. Egymást megkérlik a szabályok betartására.
- ⇒ A felnőtt kérése nélkül is segítenek egymásnak, együtt éreznek a közösség tagjaival.
- ⇒ Konfliktushelyzetben társaikkal egyezkednek.

- ⇒ Érdeklődnek társaik, barátaik iránt. A csoportba érkező vendéget szeretettel fogadják. Óvodán kívül, ha találkoznak, köszöntik egymást.
- ⇒ Szavak nélkül is értik környezetük jelzéseit, érzéseit.
- ⇒ Érzelmek differenciáltak, tartósak. Az értelmi funkciók szabályozzák érzelmi megnyilvánulásait.

3.1.3. Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés

A fejlesztési tevékenység során új tapasztalatok szerzésének biztosítása a társadalmi és természeti környezetről.

Feladatunk: Az életkori sajátosságokon túl a gyermek egyéni érzelmi motiváltságát figyelembe véve, változatos tevékenységek szervezése, melyben érdeklődését és kíváncsiságát kielégíthetjük. Spontán szerzett ismereteinek, tapasztalatainak rendszerezése, bővítése értelmi képességeinek és kreativitásának fejlesztése (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet, gondolkodás).

A tevékenységekben megnyilvánuló tanulásra biztosítunk lehetőséget:

- ⇒ az utánzásos, minta- és modellkövetéses magatartás- és viselkedéstanulás,
- ⇒ a spontán játékos tapasztalatszerzés,
- ⇒ a cselekvéses tanulás, a gyermeki kérdésekre, válaszokra épülő ismeretszerzés,
- ⇒ az irányított megfigyelés, tapasztalatszerzés, felfedezés,
- ⇒ a gyakorlati probléma- és feladatmegoldás során.

A fejlődés során saját cselekvése eredményeként a képszerű szemléletes gondolkodás alakítása.

Fejlesztjük szóbeli kifejezésének és gondolkodásának tudatossá válását, az összefüggések felismerését, megfogalmazását. A tevékenységformák során bővítjük szókincsét, fejlesztjük beszédkedvét, beszédképességét, kommunikatív képességét. Beszédhelyzetek alkalmával a személyes kapcsolat érzelmi motiváltságával biztosítjuk, hogy kérdéseit feltegye és választ kapjon azokra.

Az anyanyelvi nevelést valamennyi óvodai tevékenységforma keretében a kommunikáció különböző formáinak alakításával, helyes mintaadással és szabályközvetítéssel valósítjuk meg az óvodai nevelőmunka során.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

- ⇒ Életkornak megfelelő szintű beszédészlelés és beszédmegértés.
- ⇒ Tisztán, helyes hangzójejtéssel beszél az anyanyelv szabályainak megfelelően.
- ⇒ Társas kapcsolataiban során a beszédhelyzetnek megfelelő kommunikációs viselkedési formákat alkalmazza.
- ⇒ Megismerőtevékenységét belső érzelmi indítékok motiválják, aktivizálható ismeretekkel rendelkezik, kialakulóban van szándékos figyelme, fogalmi szintű gondolkodása.
- ⇒ Munkájában, munkatempójában, kitartásában, önfegyelmében, önállóságában megnyilvánuló alakuló feladattudata, feladattartása.

3.2. Az óvodai élet megszervezése

(3-6 éves korban)

Az óvodai élet megszervezésénél a gyermek egyéni szükségleteihez, a különböző tevékenységekhez igazodó érzelmi biztonságot teremtő napirendre megvalósítása a célunk.

Óvodai nevelésünkben a játék kiemelt szerepe mellett a tevékenységek közötti harmonikus arányok megteremtésére törekszünk.

3.2.1. Heti rend

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Mese, vers Mozgás	Mese, vers Ének, zene, Énekes játék	Mese, vers Ének, zene	Mese, vers Mozgás	Mese, vers Ének, zene Énekes játék
	Külső világ megismerése	Külső világ megismerése	Külső világ megismerése	Külső világ megismerése

Rajzolás, mintázás, kézimunka feltételei naponta, változatos módon biztosítottak.

A külső világ tevékeny megismerése a környezet és matematikai tapasztalatok gyűjtése, ezek feldolgozására irányul. Egy-egy téma feldolgozását folyamatosan végezzük, a téma lezárása után váltunk csak tevékenységi formát.

3.2.2. Napirend

06:00- 11:45 Játék:

- teremben
- szabadban

Benne: kezdeményezések, kötelező foglalkozások, mozgás, gondozási tevékenységek.

- 08.45 tízórai

11:45 - 14:45 Gondozási tevékenység, ebéd, pihenés.

14:45 - 16:30 Játék:

- teremben
- szabadban

Benne: gondozási tevékenységek, mozgás.

- 15.15 uzsonna

4. AZ ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGFORMÁI

Az óvodai tevékenységi formák tervezése során az adott tevékenységi területre jellemző speciális feladatokat fogalmazzuk meg, bővítve a tevékenység tartalmával, a tartalom kiválasztásának szempontjaival, a tanulás szervezésével az óvodai nevelés céljának és feladatainak megfelelően.

A tervezett és spontán tevékenységekben megvalósuló tanulás tervezésénél alapvető a tanulás folyamatosságának biztosítása.

A tevékenységek utánzásos és spontán jellege, a teljes személyiség fejlődését, fejlesztését támogatja az óvodai nap folyamán adódó helyzetekben, természetes és csoportszobai környezetben, kirándulásokon, kezdeményezett tevékenységi formákban, időkeretekben valósítjuk meg.

Az óvodai tanulás elsődleges célja az attitűdök erősítése és a képességek fejlesztése.

A tanulást támogató környezet megteremtése során építünk a gyermekek előzetes tapasztalataira, ismereteire.

A tanulás feltétele a gyermek cselekvő aktivitása, a közvetlen, sok érzékszervét foglalkoztató tapasztalás, felfedezés lehetőségének biztosítása, kreativitásának erősítése.

A tanulás alkalmazott formái;

- ⇒ az utánzásos, minta- és modellkövetéses magatartás- és viselkedéstanulás (szokások alakítása),
- ⇒ a spontán játékos tapasztalatszerzés;
- ⇒ a cselekvéses tanulás; a gyermeki kérdésekre, válaszokra épülő ismeretszerzés;
- ⇒ az óvodapedagógus által irányított megfigyelés, tapasztalatszerzés, felfedezés;
- ⇒ a gyakorlati probléma- és feladatmegoldás;

4.1. Montessori pedagógiai elveihez kapcsolódva biztosítjuk, a megfelelő környezet kialakítását és a változatos tevékenység lehetőségét.

Az eszközök csoportosítása:

- *Gyakorlati élet teendőire felkészítő eszközök*
- *Érzékelést fejlesztő eszközök*
- *Írást-olvasást előkészítő eszközök*
- *Matematikai gondolkodást fejlesztő eszközök*
- *Kozmikus nevelés eszközei*

Bemutató módszere: három lépcsős bemutatás.

A Montessori csoportok életének sajátos mozzanata a csendjáték.

Montessori eszközök jegyzéke:

Gyakorlati élet teendőire felkészítő eszközök:

Keretek

Öntögető és rendezgető játékok

Az érzékelést fejlesztő eszközök:

1. A kiterjedés érzékelésére

Hengersorok

Rózsaszín torony

Barna hasábsor

Piros rudak

2. A szín érzékelése

Szín-párok

Színárnyalatok

3. A tapintásra

Sima és durva táblák

Sima és durva tábla-párok

Különböző anyag-párok

4. A szaglásra

Különböző illatú kis palackok

Ízérezékelésre

Ízleltető üvegek

Súly érzékelésére

Súlylapocskák

Hő érzékelésre

Hőpalackok

Hő táblák

5. Forma érzékelésére

Gombos zsák

Gyöngyös zsák

Titokzsák

6. Eszközök az írás előkészítésére

Rajzsablonok

Dörzspapírból kivágott betűk

Kartonpapírból kivágott betűk

Kisméretű betűk kis lapokon

Feliratok

Névkártyák

7. A matematikai gondolkodást fejlesztő eszközök

Piros-kék rudak

Számjegyek kartonból

Számjegyek dörzspapírból

Orsós doboz

Korongok

Gyöngy rudak

Összeadás-tábla

Négyzet aranygyöngyökből

Séguin-féle táblák

8. Eszközök a geometriai formák megismeréséhez

Síkidomok szekrénye

Kartonlapok a gyakorláshoz

Mértani testek

Mértani titokzsák

9. Eszközök földrajzi és természetrajzi ismeretekhez

Földgömbök

Puzzle-térképek

Térképek

Zászlók

Képek:

- tájakról*
- emberekről*
- állatokról*
- növényekről*
- az égboltról*

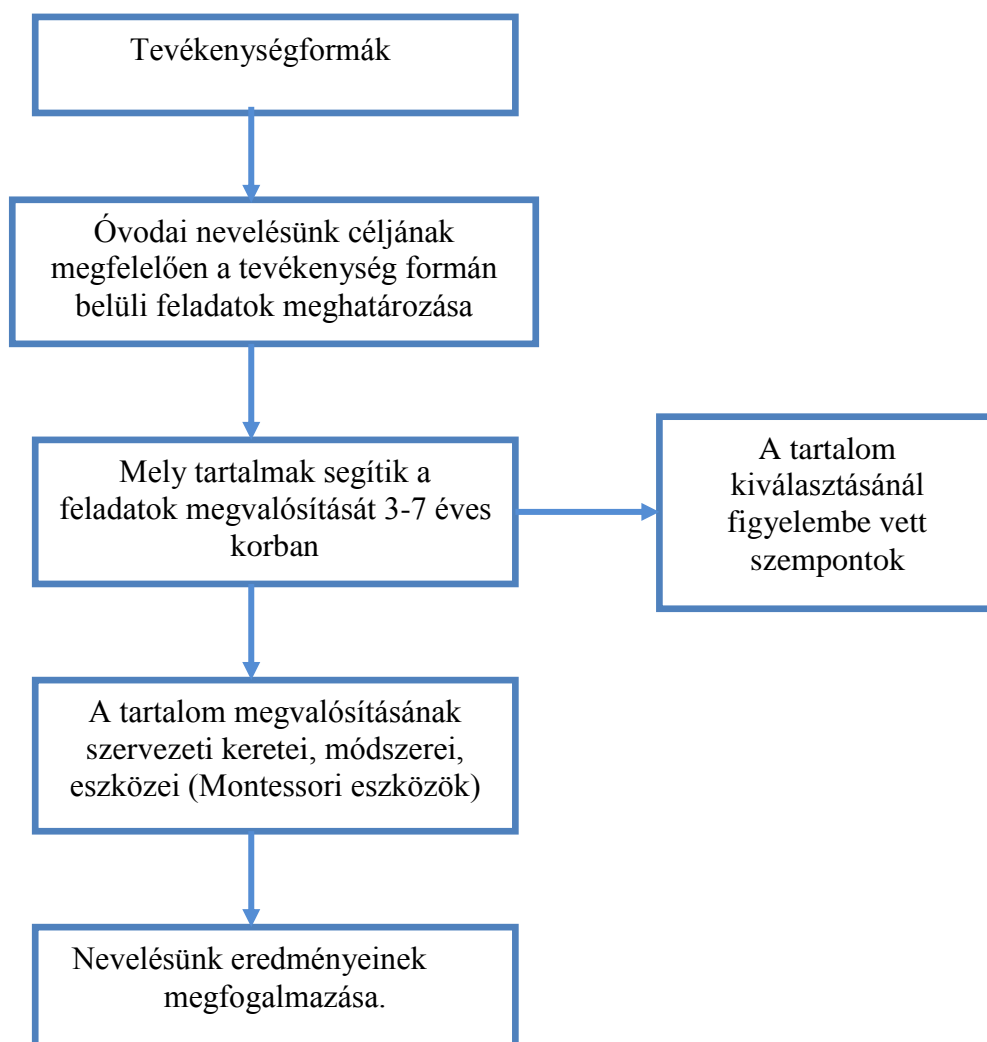
10. Eszközök zenei neveléshez

Zörejdobozok

Harangsor

A helyi Pedagógiai Program a Montessori szemléletű pedagógia együttes alkalmazásával lehetőséget kínál olyan gyermekközpontú fejlesztés megvalósításához, melyben a gyermekfejlődés lélektani sajátosságait figyelembe véve a lehető legmagasabb szintű teljesítmény elérése mellett a belső késztetésből származó megismerés és tanulás öröme is megmarad.

4.2. Tanulás tevékenységformáinak szervezése

Az ének, a zene, az énekes játékok, a mese, a vers, a rajzolás, a kézi munka során a szépséget felismerő, kereső, alkotó, értékelő gyermeket a jövő emberét szeretnénk nevelni.

Játékos tevékenységek során képességeket, attitűdöket fejlesztünk, megalapozzuk a gyermek műveltségét, a művészetek esztétikájának bővítését, a fogékonyság fejlesztését, esztétikai érzelmek bővítését, a művészeti ágak megismerését. A gyermek gyönyörködik a látványban majd a látvány vagy az irodalmi, zenei alkotás hatására keletkezett érzelmeit, hangulatait kifejezi a vizualitás eszközeivel - miközben egyre közelebb kerül a valósághoz. E fenti megfontolások alapján - e területek nevelésünkben szorosan összekapcsolódnak - **naponta gerincét alkotva az óvodai tevékenységeknek**, mindez úgy, hogy minden terület megtartja a maga szuverenitását.

Az óvodai élet tevékenységformáit egyéni és **játékos mikro-csoportos tanulási formában** valósítjuk meg.

Az óvodapedagógusok a tanulás irányítás során, egyéni, fejlesztő értékeléssel segíti a gyermek személyiségének kibontakozását, fejlődését.

4.2.1. Játék

Váljon a játék minél sokrétűbb tájékozódó tevékenységgé, s játék során a valóság jobb megismerése révén történjék, a gyermek személyiségének komplex fejlesztése. A játék az óvodáskorú gyermek legfőbb tevékenysége. Benne és általa fejlesztjük a gyermek személyiségét.

Feladatunk: a folyamatos napirend biztosításával, derűs légkörben a társas kapcsolatok során gazdagítani a gyermek érzelmvilágát, formálni erkölcsi magatartását, szociális viselkedését, fejleszteni értelmi képességeit.

A játékhoz szükséges megfelelő csoportszobai és udvari játszóhelyek pedagógiai szempontból történő kialakítása, a térbeli lehetőségek, valamint a mobilitás figyelembevételével történik.

A játéktevékenység az óvoda kinyitásával kezdődik. A gyermekek ettől kezdve szabadon választott játékkal játszhatnak. A játékhoz szükséges időt a folyamatos napirend, a játékba integrált tanulásfelfogás jól segíti.

Ezáltal a gyermekek egybefüggően, a játékok elrakása nélkül több órán keresztül játszhatnak. A gyermekek a környezetükből szerzett tapasztalatokkal, élményekkel gazdagítják a játék tartalmát.

A 3-6-éves korban megjelenő játékfajták, s azok tartalmának, minőségének alakítása, a gyermekek egyéni sajátosságaihoz igazodva.

Gyakorló játék a gyermek játékában keverednek a különböző játékfajták, folytatódik az a fajta, manipulálás, amely a játékeszközök rakosgatásában érhető utol.

A tárggyal végzett gyakorlati tevékenység során fejlesztjük a szem- kézkoordinációt, a szemléletes, cselekvő gondolkodást. A beszéd játékos gyakorlásával az aktív szókinccset gyarapítjuk, a mozgás fejlesztését játékos gyakorláshoz kötöten tesszük bonyolultabbá, így tökéletesítjük.

Szerepjáték során a gyermek a felnőttek szerepét, tevékenységét az interakciós kapcsolatait sajátos játékkörülmények között, általánosított formában, képzelete segítségével alkotja meg, melyhez folyamatosan biztosítunk élményeket, eszközöket.

Az **építő, konstruáló játékot** a szerepjátékkal szoros összhangban fejlesztjük - a szerepjátszás folyamatába beépítjük az alkotásokat, melynek létrehozása során fejlődik a gyermek gondolkodása, képzelete, manipulációs készsége, manuális tevékenysége.

Barkácsoláshoz olyan anyagokat, eszközöket biztosítunk, melyek elkészítése, felhasználása során a gyermekeknek lehetősége van a szerszámok megismerésére, használatára, fejlesztve ez által alkotókedvét, kreativitását, fantáziáját.

Szabályjátékok játszása közben az érzelmi és értelmi képességek fejlesztésén túl a gyermek magatartását, viselkedését alakítjuk az altruista szemléletmód figyelembevételével. A játékfajtákat, azok tartalmi szintjét mindig az adott korcsoport fejlettségi szintjéhez igazítjuk. Ügyelünk a fejlődés lehetőségére, hogy egyre bonyolultabb, sokfélebb legyen és egyre magasabb szinten tegye lehetővé a valóság sokoldalú megismerését, környezeti, matematikai tapasztalatokkal.

A játékban kialakult társas kapcsolatokon keresztül elősegítjük a beszéd fejlődését, beszédhelyzetek kialakításával lehetőséget teremtünk a párbeszéd gyakorlására, szókapcsolatok, szinonimák alkalmazására. Személyes példaadás során metakommunikatív mintával adunk segítséget a mimika, gesztus, mint nyelvi eszköz használatára.

Nyelvi játékok szervezésével lehetőséget teremtünk a beszédfejlesztésre, melynek során alkalmazhatja a hangerő, a hangmagasság és a hangszín változásait, fejlesztve artikulációs készségét.

Bábozásnál pedagógiai tudatossággal használjuk a bábót mint eszközt, bábjátékot mint módszert, amely a gyermek érzelmi, esztétikai, értelmi és erkölcsi nevelését, kreativitását fejleszti.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

- ⇒ A gyermekek képesek több napon keresztül egy azon játéktémában együttesen részt venni.
- ⇒ Játékban dominánsan jelentkezik a szerepjáték.
- ⇒ Az ismert meséket dramatizálják, bábokkal eljátsszák.
- ⇒ Bonyolult építményeket képesek létrehozni.
- ⇒ Élvezik a szabályjátékokat, képesek a normák betartására.
- ⇒ Társas viselkedésükben megjelennek az óvoda által preferált viselkedési szabályok.

4.2.2. Vers, mese

A gyermek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődésének segítése, pozitív személyiségjegyeinek megalapozása a csodákkal teli meseélmények segítségével és a versek zeneiségével, rímeinek csengésével.

Feladatunk: A gyermek nyelvi képességeinek fejlesztése az irodalom eszközeivel. Az esztétikai értékek megéreztetése, esztétikai hatások befogadására képes gyermekek nevelése. A felhasznált irodalmi anyagok igényes összeállítása, a 3-6 éves korban kedvelt jellegzetes formák biztosítása (mesélés, verselés).

A felhasznált irodalmi anyagok igényes összeállítása az óvónők feladata. A művek kiválasztásában érvényesül a pedagógiai, pszichológiai, módszertani tudatosság és az értékek továbbéltetése. A gyermekek számára az irodalmi alkotások a leghatásosabb eszközök ahhoz, hogy az értelmi síkon nehezen megközelíthető erkölcsi ítéletek, fogalmak kialakulását segítsük, erkölcsi magatartásukat formálni tudjuk.

A népi, a klasszikus és a kortárs irodalmi művek megismertetése a gyermekekkel, szólások, nyelvi fordulatok, népies tájnyelvi szavak, szókapcsolatok megismertetésével a gyermekek szókészletét gyarapítjuk. Írói, költői képekkel, stiláris eszközökkel (hangutánzás, hangfestés) fejlesztjük nyelvi emlékezetüket. Lehetőséget adunk a gyermeki önkifejezésre, az összefüggő beszéd és párbeszéd gyakorlására.

Az irodalmi alkotásokat eszközként használjuk a beszédképesség kibontakoztatásában a nyelvi kifejezőképesség fejlesztésében.

A tevékenység tartalma:

3 éves korban az óvodába kerülő gyermek első igazi versélménye a mondókákhoz, ölbeli játékokhoz tapadnak. Ez a többször átélt, fizikai kontaktus sokat jelent a gyermek és a felnőtt érzelmi egymásra találásában. Minél több lehetőséget kívánunk teremteni a vidám rigmusok korai megkedveltetésére, valamint állathívogatók, altatók, kiolvasók ismételtetésére. Rövid terjedelmű nép- és műmesékkel ismertetjük meg az óvodába kerülő gyermekeinket.

3 éves korban legalább 6-8 mondókát és 8-10 új mesét ismernek meg egy nevelési év alatt.

3-4 éves korban olyan mesékkel, történetekkel ismertetjük meg a gyermekeket, melyek állatokról, gyermekekről és környezetről szólnak. A versanyag kiválasztását a ritmikusság, valóságismeret és a beszédfejlesztés határozza meg.

A 3-4 éves korú gyermekek legalább 10-12 mondókát és 10-14 új mesét ismernek meg egy nevelési év alatt, s ezeket minél többször ismételtetik.

4-5 éves korban a mesék többfázisú állatmesék, novellisztikus, realiztikus mesék. Ebben az életkorban kialakul a mese, vers szeretete. Igénylik, s izgatottan várják az óvónő meséit. Játékukba mind gyakrabban előfordul a mesélés, bábozás és az ismert mondókák, halandzsza szövegű kiolvasók ismételtetése. Az új versek kapcsolódnak a gyermekek élményeihez, tapasztalataihoz, hangulatához. Az óvónő segítségével már megjelenítik a meséket.

A 4-5 éves gyermekek legalább 4-5 új mondókát, 5-6 rövid verset és 10-14 új mesét ismernek meg egy nevelési év alatt.

5-6 éves korban a gyermekeket cselekményesebb, terjedelmesebb novellákkal, mesékkal, tündérmesékkal, tréfás mesékkal, irodalmi értékű elbeszélésekkel, műmesékkal ismertetjük meg. A verses meséken túl folytatásos meséket is olvasunk a gyermekeknek (főleg délutáni pihenés alatt). Ebben az életkorban a gyermekek már közösen is kitalálnak meséket. A versek ritmikus, zenei hatású versek, de a lírai hangvételiük is megjelennek. A mondókák nyelvgyakorló, nyelvtörő és sebes mondókákkal bővülnek.

Az 5-6 éves gyermekek legalább 15-20 új verset, 15-20 új mesét hallanak a nevelési év folyamán.

A tevékenység tartalmának kiválasztása, a kiválasztás szempontjai:

Irodalmi anyagunkat: Weöres Sándor, Illyés Gyula, Nemes Nagy Ágnes, József Attila, Szép Ernő, Szabó Lőrinc, Kassák Lajos, Zelk Zoltán, Osváth Erzsébet, Tarbay Ede, Kányádi Sándor, Tamkó Sirató Károly, Csoóri Sándor, Gazdag Erzsébet, Móra Ferenc, Petrolay Margit, Hárs László, Tordon Ákos, Gárdonyi Géza, Lázár Ervin, Palotai Boris, Mészöly Miklós, Puskin, Andersen - versei, meséi, verses meséi és a népmesék alkotják.

E tevékenység minden nap megjelenik az óvodánkban. Óvónőink közvetett módon, zenei szignállal, mesepárnák elkészítésével, gyertyagyújtással csalogatják a gyermekeket a meséhez.

A tartalom megvalósításának szervezeti keretei:

Egy héten keresztül ugyanazt a mesét hallják a gyermekek - ha szükséges még tovább.

Arra törekszünk, hogy minden gyermek tudja a tanult mesét, mesélje el.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

⇒ A gyermekek szívesen ismételtetik a verseket, rigmusokat.

⇒ Várják, igénylik a mesehallgatást.

- ⇒ Szívesen mesélnek, báboznak, dramatizálnak, maguk szórakoztatására is.
- ⇒ Megjegyznek 10-14 mondókát, 6-8 verset és 15-20 mesét.
- ⇒ Tudnak meséket, történeteket kitalálni, azokat megjeleníteni.

4.2.3. Ének, zene, énekes játékok

A közös éneklés, közös énekes játék örömeinek érzetése, azon keresztül a gyermekek zenei ízlésének, esztétikai fogékonyságának formálása. A gyermekek minél több olyan zenei élményhez juttatása, ami megalapozhatja zenei anyanyelvüket.

Feladatunk: a felhasznált zenei anyagok igényes, életkornak és az adott csoport képességszintjének megfelelő válogatása, a 3-6 éves korban megtervezhető hagyományos zenei tartalmak biztosítása. A gyermek nyelvi képességének fejlesztése mondókákkal, gyermekdalokkal és zenei képességfejlesztő játékokkal, valamint a tevékenység differenciált szervezeti formáinak biztosítása.

Zenehallgatás során sokféle érzelmi hatást érvényesítünk, amelyekkel befolyásoljuk a gyermekek érzelmeit (vidámság, szomorúság, nemzeti etnikai hovatartozás).

A zenei anyanyelv megalapozása érdekében megismertetjük a gyermekeket népdalokkal, rokon népek dalaival és komponált dalokkal egyaránt. Gazdagítjuk szókincsüket a népies kifejezések, tájnyelvi szavak, zenei fogalmak megismertetésével.

Spontán éneklések alkalmával a gyermekek pillanatnyi igényeihez az adott helyzethez alakítjuk dalaink hangulatát, tartalmát (altatók, höcögtetők, ringatók).

Helyi hagyományaink továbbélésének érdekében arra törekszünk, hogy megérezzük minden ünnepnek sajátos hangulata, jelentése van, mely az ünnepre való készülődésben jelenik meg.

A tevékenység tartalma:

3 éves korban ölbeli játékok, melyet a felnőttekkel közösen játszanak. Ezek között van arc, kéz, ujj és lovagoltató játék. A szeretetkapcsolat, a biztonságérzet kialakításának egy láncszeme a tapintásos kontaktussal összekapcsolt zenei élmény.

Játékkal, mozgással összekötött mondókákkal, énekekkel spontán hangadásra, ritmikus, utánzó mozgásra serkentjük, miközben megismertetjük a kört, mint térformát.

3 éves korban ismernek legalább 4-5 mondókát, 8-10 énekes játékot.

3-4 éves korban az óvónői modell megfigyeltetésével lehetőséget nyújtunk a gyermek beszédének, természetes mozgásának a ritmussal és dallammal történő összehangolására. Az

óvodapedagógus énekével, hangszeres játékkal, a környezet hangjainak megismertetésével segíti a hallásfejlődést. Előadott dalokkal a gyermek érzelmeire hatva váltjuk ki a mozgással kísért önálló szöveg és dallamalkotást (halandzsza játékok).

Mozgásformák kialakítása során elsajátítatjuk:

- járás kör összefogása nélkül, köralakítás kézfogással, járás körbe guggolással.

3-4 éves korban ismernek legalább 6-8 mondókát, ölbeli játékot és 10-15 énekes játékot.

4-5 éves korban az énekekhez kapcsolódó változatos játékformák főként csoportos jellegűek, ezzel teremtünk lehetőséget az együttes, tiszta éneklés kialakulására, a társakhoz kapcsolódó saját egyéni mozgás és térformák fejlesztésére. Emlékezete fejlettségét használjuk az ismert énekek, énekes játékok, ritmusmotívumok felidézésére, rögzítésére.

A hallott énekek ritmikai, dallami, dinamikai formák elemeinek felismertetésével (ritmus, magas-mély, halk-hangos, egyenletes lüktetés stb.) halláskultúráját fejlesztjük.

Mozgásformák kialakítása során elsajátítatjuk:

— kaputartást, páros vonulást, párcserét, párválasztást, kifordulást, páros keresztfogást, hullámvonalat, csigavonalat, járást irányváltóztatással.

4-5 éves korban ismernek legalább 4-5 új mondókát, 12-15 új gyermekdalt, s ismétlik a 3-4 éves korukban tanultakat.

5-6 éves korban, csoportos éneklés során alakítjuk ki igényüket az egyéni önálló, tiszta éneklésre. Ennek során fejlesztjük készségüket, hogy együttesen alkalmazzák az énekben, mozgásban lévő ritmikai, dallami, dinamikai elemeket (dallamfelismerés, dallambújtatás, hangszínek, ritmus, ritmusvisszhang). Énekes játékok során fejlesztjük alakuló zenei fantáziáját (kérdés-felelet játék, dallamok kitalálása).

Mozgásformák kialakítása során elsajátítatjuk:

— Csigavonalat, hullámvonalat két csoportban, páros kört, szűkülő-táguló kört, sor és ügyességi játékok és pársjátékok során.

5-6 éves korban ismernek legalább 4-7 új mondókát, 15-18 új énekes játékot, 3-4 alkalomhoz illő mūdalt.

A tevékenység tartalmának kiválasztása, a kiválasztás szempontjai:

- ⇒ Forrai Katalin: Ének az óvodában
- ⇒ Törzsök Béla: Zenehallgatás az óvodában
- ⇒ Nagy Jenőné: Zenei nevelés az óvodában
- ⇒ Forrai Katalin: Ének a bölcsődében

A dalanyag kiválasztását meghatározzák a gyermekek életkori sajátosságai, nevelési célkitűzéseink, ritmikai, dallami, formai szempontok, szövegek tartalma, mozgásformák, térformák.

A tartalom megvalósításának szervezeti keretei:

A zenei nevelés szervezeti formája kötött és kötetlen jellegű. Az ének, zenei képességfejlesztő játékokat kötetlen jelleggel, mikrocsoportos munkaformában szervezzük meg. Ezzel a munkaformával vesszük figyelembe a gyermekek egyéni képességeit. A zenehallgatást mindig tevékenységekhez kapcsoljuk, nem korlátozzuk csupán ezekre az alkalmakra.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

- ⇒ Az énekeket, mondókákat tisztán, szép szövegkiejtéssel éneklük, mondják csoportosan és egyedül is.
- ⇒ A gyermekek élvezettel játszanak énekes játékokat.
- ⇒ Gátlások nélkül tudnak egyedül énekelni.
- ⇒ Élvezettel tudnak zenét hallgatni.
- ⇒ Megkülönböztetik a zenei fogalompárokat.
- ⇒ Tudnak ritmust, mozgást, dallamot rögtönözni.
- ⇒ Érzik az egyenletes lüktetést és a dalok ritmusát.

4.2.4. Rajzolás, mintázás, kézi munka

A gyermek élmény és fantáziavilágának képi, szabad önkifejezésének alakítása. A gyermek tér- forma- szín képzetének gazdagítása, esztétikai érzékenységük, szép iránti nyitottságuk, igényességük fejlesztése.

Feladatunk: a 3-6 éves korban tervezhető, alkotó tevékenységek tartalmának, minőségének differenciált fejlesztése. A sikerélmény biztosításával a gyermek látáskultúrájának fejlesztése. Vizuális kifejezőmód kialakításának alapjait az esztétikai élmények, érzékletes tapasztalatok jelentik, melyek magának az alkotásnak a motivációi. A gyermek motiváltságához alakítjuk az alkotótevékenység feltételeit, így fejlődik, a sikeres tevékenység nyomán pedig újabb és újabb törekvései támadnak.

A vizuális tevékenység gazdagítja érzékelését, emlékezetét, képzeletét. Fejlődik szándékos és önkéntes figyelme, megfigyelő-képessége, új megoldások keresése közben problémamegoldó gondolkodása. Az örömteli cselekvést az egyre magasabb szinten elsajátított vizuális

technikák önálló megválasztása, alkalmazása jelenti a gyermeknek, amely egyben tükrözi a világról szerzett ismereteit, érzelmeit.

A beszéd és az ábrázolótevékenység kapcsolódása során a nyelvi, képi és formai ábrázolás együttes alkalmazásával lehetőséget nyújtunk az élmények, események, érzelmek kifejezésére.

A beszéddel kísért ábrázolótevékenység lehetőséget kínál a téri érzékelés, az arányok és irányok nyelvi megfogalmazására.

A gyermek kapcsolatrendszerének fejlesztésében is fontos a vizuális nevelés, mivel megfelelő képességek birtokában társainak segítséget nyújthat, ötleteket adhat, mintát jelenthet.

A tevékenység tartalma:

A tevékenységek a képalakítás, plasztikai munkák és az építési tevékenységforma köré rendeződnek - az anyagokkal, eszközökkel, technikai lehetőségek megismerésével, a fokozatosság elvének betartása mellett.

Képalakítás

Szín: Színválasztás - színhasználat - színazonosítás – szín megkülönböztetés - színkeverés - színállandóság - színnel történő díszítés.

Forma: egész és részforma - formarészlet - tagolt forma - formaképzés színnel – forma gazdagítás részformákkal - formák díszítése - formák karakterjegyeinek kifejezése.

Kompozíció: szétszórt elrendezés - egyvonalas sorakoztatás - térbeli kompozíció.

Díszítés: foltritmus - formaritmus - színritmus.

Plasztikai munkák

Képlékeny anyag: használat - tulajdonság - alakíthatóság - formai jegyek megjelenése – karakteres formák.

Díszítés: nyomképzés - applikáció - változatos alapanyagokon formaelemekkel.

Építés

Szín: színhasználat – színválasztás.

Forma: részformák - egészformák a térben - formacsoport - egyensúly helyzetek - sorrend.

Arány: összehasonlítás - méret - differenciált arányviszonyok.

Tér: tárgyakkal soralkotás - ritmusképzés - több részlet összekapcsolása (stabilitás, labilitás, alátámasztás).

A tevékenység tartalmának kiválasztása, a kiválasztás szempontjai:

A gyermek vizuális kifejező tevékenységének alapja az érzelemmel motivált élmény. Az élmények biztosításánál figyelembe vesszük az aktualitást és a tevékenységforma jellegét. Az átélt élmény feldolgozásához az alkotó, alakító tevékenységhez biztosítjuk a kedvező légkört.

A technikai lehetőségek megtanításánál figyelembe vesszük a fokozatosság elvét.

A gyermek kezdeményezését, elképzelését szem előtt tartva tevékenységünk egyéni fejlettségi szintjéhez szabottan, a differenciált segítségnyújtásban nyilvánul meg.

A tartalom megvalósításának szervezeti keretei:

Önálló kezdeményezés a gyermek élménye, belső aktivitása alapján. Ehhez a tevékenységhez biztosítjuk a tárgyi feltételeket, mely minden gyermek számára bármikor hozzáférhető eszközöket, anyagokat jelent.

Kezdeményezett tevékenység mikro-csoportos formában az eszközhasználat, anyaghasználat bemutatása, (mi, mire és hogyan használható), formateremtő szándék megerősítése, alkotókedv felébresztése, beszédhelyzet megteremtése, önbizalom erősítése.

A gyermek által önállóan kezdeményezett tevékenységbe együttjátás jelleggel kapcsolódunk be, ötletet adva az anyagban rejlő újabb lehetőségek megmutatásával.

Az önálló és szervezett kezdeményezés lehetőséget nyújt a frusztráció mentes tevékenységre, a feladat kreatív megoldására, az öntevékenységre és örömrzettel jelent a gyermek számára.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

⇒ Képalakításban egyéni módon jelenítik meg élményeiket elképzeléseiket.

⇒ A gyermekek alkotására jellemző a részletező formagazdagság, a színek variálása. Színhasználatukban érvényesítik kedvenc színeiket.

⇒ Örülnek egyéni és közös kompozícióiknak.

⇒ Plasztikai munkáik egyéni, részletezőek.

⇒ Téralakításban, építésben közösen vesznek részt.

⇒ Rácsodálkoznak a szép látványra, tudnak gyönyörködni benne.

⇒ Megfogalmazzák értékítéletüket, beszélgetni tudnak az alkotásról.

⇒ Vizuális kifejezőképességük fejlett, megjelenítik a cselekvést, mozgást, testhelyzetet, kifejezik a ritmust, karakterjegyeket és téri viszonyokat.

4.2.5. Mozgás

A gyermek természetes, harmonikus mozgásának, testi képességeinek fejlesztése játékos formában, továbbá, a gyermek tájékozódásának, alkalmazkodó képességének, valamint a személyiség akaratit tényezőinek fejlesztése úgy, hogy megmaradjon a gyermek szabad mozgáskedve.

Feladatunk: a 3-6 éves korú gyermekek mozgásszükségletének differenciált kielégítése a különböző szervezeti formák megteremtésével.

A testnevelésnek, játékos mozgásoknak, az egészséges életmódot erősítő egyéb tevékenységeknek teremben és szabad levegőn, eszközökkel és eszközök nélkül, spontán vagy szervezett formában (mindennapos testnevelés, testnevelés foglalkozás) az óvodai nevelés minden napján - az egyéni szükségleteket és képességeket figyelembe véve - minden gyermek számára lehetőséget biztosítunk.

A testi képességek fejlesztése a szervezet edzése, a harmonikus, összerendezett mozgás fejlődésének elősegítése az egészség megóvása, kiegyensúlyozott, játékos légkörben, kedvező érzelmi hatások biztosításával.

Rendszeres mozgással fejlesztjük a gyermek mozgáskultúráját, helyes testtartását. Motiváltságon alapuló fejlesztéssel kedvező lehetőséget nyújtunk a különböző képességek fejlődéséhez.

Az erőt, gyorsaságot és állóképességet adottságaira építve, tervszerű tevékenység közben a személyiség alakulásának szerves részeként fejlesztjük. Derűs légkörrel pozitívan befolyásoljuk a gyermek személyiségjegyeinek formálódását

— szép mozgással, izléses környezettel, térformák alakításával az esztétikai nevelést valósítjuk meg.

A mozgást, mint eszközt használjuk az időfogalom érzékeltetésére, a téri tájékozódás fejlesztésében, valamint az értelmi nevelés egészében. Játékos versenyzés során egészséges versenyszellemet alakítunk ki, erősítjük a felelősségérzetet, felelősségtudatot. A társakkal együtt átélt mozgás során sikerélményhez juttatjuk a gyermeket a közösség tagjaként.

A tevékenységen belüli fejlesztési tartalom:

3 éves korban

Futásgyakorlatok:

- ⇒ futás megindítása, megállítása,
- ⇒ Futás tárgyhordással,
- ⇒ különböző futásformák.

Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok:

- ⇒ csúszások ülésben talajon,
- ⇒ mászás talajon és szeren,
- ⇒ egyensúlyozó járás talajon.

Ugrásgyakorlatok:

- ⇒ szökdelés páros lábon helyben és haladással.

Dobásgyakorlatok:

- ⇒ hajítás helyből távolba.

Játékok:

- ⇒ futó és fogó játékok.

3-4 éves korban:

Futásgyakorlatok:

- ⇒ futás, különböző irányban (kör, hullám)
- ⇒ futás feladattal (átlépés, átbújás, tárgyhordás)
- ⇒ különböző futásformák (gyors, lassú, közepes iram)

Ugrásgyakorlatok:

- ⇒ szökdelések páros és egy lábon haladással,
- ⇒ akadály átugrása, fel és leugrások,
- ⇒ sorozatugrások páros lábon, valamin át,
- ⇒ fellépés, majd felugrás akadályra,
- ⇒ helyből távolugrás és magasugrás.

Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok szeren:

- ⇒ csúszás talajon és padon hason fekvésben,
- ⇒ kúszás talajon és szeren,
- ⇒ mászás talajon és szeren,
- ⇒ nyuszi ugrás talajon,
- ⇒ csúszás, kúszás, mászás kapcsolt végrehajtása talajon és szeren,
- ⇒ gurulás a test hossz tengelye körül,
- ⇒ rézsútos vagy függőleges irányú mászások, függések,
- ⇒ egyensúlyozó járás talajon és szeren.

Dobásgyakorlatok:

- ⇒ hajítás távolba terpeszállásból,
- ⇒ hajítás célba (függőleges, vízszintes) két- és egykezes, alsó és felső dobás.

Labdagyakorlatok:

- ⇒ labdafogás,
- ⇒ gurítás,
- ⇒ labda feldobása, elkapása,
- ⇒ labdaleütés, elkapás két kézzel.

4-5 éves korban:

Futásgyakorlat:

- ⇒ futás megindítása és megállítása különböző testhelyzetekből,
- ⇒ futás, különböző irányba tárgykerüléssel,
- ⇒ futás fel- és lelépéssel.

Ugrásgyakorlatok:

- ⇒ sorozatugrások páros és váltott lábbal,
- ⇒ nekifutásból átugrás akadályon,
- ⇒ szökdelésből fel és leugrás valamire,
- ⇒ nekifutásból távolugrás, magasugrás.

Dobásgyakorlatok:

- ⇒ hajítás távolba harántterpeszből,
- ⇒ hajítás (vízszintes, függőleges) célba egy és kétkezes felső és alsó dobással, különböző méretű, magasságú és távolságú célba.

Támasz-, függés és egyensúlygyakorlatok:

- ⇒ hossz tengely körüli gurulás tárgyfogással,
- ⇒ gurulóátfordulás előre,
- ⇒ zsuporkanyarulati átugrás előkészítő gyakorlata padon,
- ⇒ nyuszi ugrás, terpesztéssel,
- ⇒ függésben oldalirányú haladás,
- ⇒ egyensúlyozó járás rézsútos padon,
- ⇒ kézállás előkészítő gyakorlata.

Labdagyakorlatok:

- ⇒ dobásformák (egy kézzel, két kézzel),
- ⇒ labdaátadás,
- ⇒ labdavezetés járás közben.

5-6 éves korban

Futásgyakorlatok:

- ⇒ eddig tanult gyakorlatok erősítése, gyorsaság fejlesztése,
- ⇒ táv hosszúságának növelése.

Ugrásgyakorlatok:

- ⇒ szökdelések és azok variációi,
- ⇒ sorozatugrások különböző magasságú tárgyakon át váltott lábbal,
- ⇒ nekifutásból távolugrás, magasugrás,
- ⇒ mélyugrás,
- ⇒ gyertyaugrás.

Dobásgyakorlatok:

- ⇒ hajítás távolba terpeszállásból,
- ⇒ hajítás (függőleges, vízszintes) célba.

Támasz-, függés- és egyensúlygyakorlatok:

- ⇒ csúszás, mászás, kúszás rézsútos szeren,
- ⇒ hossz tengely körüli gurulás párosan,
- ⇒ kézállás előkészítő gyakorlata,
- ⇒ gurulóátfordulás előre, különböző kiinduló helyzetből,
- ⇒ gurulóátfordulás hátra,
- ⇒ zsugorkanyarulati átugrás vízszintesen elhelyezett padon,
- ⇒ nyuszi ugrás, terpesztéssel zsámolyon,
- ⇒ társhordás.

Labdagyakorlatok:

- ⇒ labdavezetés járás közben,
- ⇒ labdagurítás lábbal.

A tevékenység tartalmának kiválasztása, a kiválasztás szempontjai:

A tartalom kiválasztásánál elsődleges szempont az életkori sajátosságokból adódó mozgásfejlettség.

A megvalósítás szakaszában meghatározók a gyermek egyéni képességei, a környezet adottságai.

A differenciált bánásmód elvét alkalmazva lehetőség nyílik arra, hogy a gyermek lehetőségei szerint fejlődjön, elérve az iskolakezdéshez szükséges képességszintet. Az előkészítő gyakorlatok és a játék igen jelentős mind a képességfejlesztés, mind a készségfejlesztés tekintetében, ezért döntő helyen állnak a tervezésben. A fokozatosság elve alapján a tartalmak egymásra épülnek a különböző korosztályokban, feltételezve az előző szint mozgástapasztalatát.

A gyakorlatok fokozatosan válnak egyre bonyolultabbá és nehezebben végrehajthatóvá.

Lényeges szempont a játékhangulat megteremtése, pozitív érzelmi kötődés kialakítása.

Célunk, hogy a játékok szervesen kapcsolódjanak a főgyakorlathoz, előkészítő, gyakorló, megerősítő szerepük lévén.

A tartalom megvalósításának szervezeti keretei:

A rendszeres mozgásra lehetőséget biztosítanak a szervezett és spontán alkalmak. Teljeskörű mozgást nyújtó testnevelés foglalkozást, hetente egy, nagycsoportban két alkalommal tervezünk.

A foglalkozás szerkezete: futójáték vagy futásgyakorlat, előkészítő gyakorlat, főgyakorlat, játék.

Mindennapos testnevelést naponta egy-két alkalommal tartunk, melynek elsődleges célja a szervezet általános edzése. A szabad levegőn történő kötetlen futás, a játékos gyakorlatok felfrissítik a szervezetet, oldják a feszültséget.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

⇒ A gyermekek szeretnek mozogni, kitartóak mozgásos játékokban.

⇒ A szabályokat betartják versenyjátékoknál.

⇒ Ismerik az irányokat, tudnak a térben tájékozódni.

⇒ Tudnak ütemtartással járni, gimnasztikai gyakorlatokat esztétikusan végezni.

⇒ Szeretnek futni, képesek 50-100 métert kocogni.

⇒ Tudnak labdát vezetni.

⇒ Célba dobnak egykezes felsődobással.

⇒ Segítőkészség, önfegyelem, kitartás, szabálytudat, feladattudat együttérzés jellemzi a gyermekeket.

4.2.6. A külső világ tevékeny megismerése

4.2.6.1. Környezet megismerése

A közvetlen és tágabb környezet felfedezése során a gyermekek pozitív érzelmi viszonyának kialakítása a természeti - emberi - tárgyi világ értékei iránt.

Feladatunk: a 3-6 éves korú gyermekek kommunikációs készségének fejlesztése a közvetlen tapasztalat és ismeretszerzés során. A megszerzett ismereteik fokozatosan bővüljenek, mélyüljenek.

A gyermekek tapasztalatainak, ismereteinek gyarapítása és rendezése közben segítjük:

- ⇒ személyiségének sokoldalú fejlődését (érzékelés, észlelés, emlékezet, képzelet, megfigyelési képesség, beszéd),
- ⇒ pozitív érzelmi viszonyának alakítását a természettel kapcsolatban,
- ⇒ környezetvédelmi nevelést, amely aktív cselekvő együttműködő tevékenységben nyilvánul meg.

Megismertetjük a szűkebb és tágabb környezet személyeinek, tárgyainak, anyagainak, minőségének megnevezésére, kifejezésére szolgáló szavakkal, mondattani formákkal.

A természeti és társadalmi környezet oksági viszonyainak felfedeztetése közben megtanítjuk kérdéseket feltenni, válaszokat megfogalmazni.

A környezet megismerésére nevelés területei:

– külső természeti környezet -

Feladatunk az élet tiszteletére, oltalmára nevelés, a környezet kölcsönhatásainak felismertetése.

Témái: évszakok, növények, állatok.

– belső természeti környezet -

Feladatunk a saját egészségéhez való viszony kialakítása, életviteli szokások megalapozása.

Témái: testünk, egészségvédelem, orvos gyógyító munkája, napszakok.

- külső ember alkotta környezet -

Feladatunk az emberek és tárgyak közötti kapcsolat megteremtésének az ember munkájának megismerése. Az erkölcsi felelősség felébresztése, viselkedési szabályok, illem elsajátíttatása.

Témái: munka, közlekedés.

Feladatunk a gyermeki munka megszerettetésén keresztül olyan készségek, tulajdonságok kialakítása, melyek pozitívan befolyásolják a gyermekek közösségi kapcsolatát, kötelességteljesítését.

A személyiségfejlesztés fontos eszköze a játékos munka jellegű tevékenység, a gyermek saját magához viszonyított értékelésének alakításánál.

- belső személyes világ -

Feladatunk a gyermek félelmének, szorongásainak feloldása, frusztráció megszüntetése.

A környező valóságot sokoldalú megközelítésben a szó, kép, cselekvés egységében ismertetjük meg a gyermekkel.

Játékos jelleggel, de céltudatos irányítással biztosítjuk a munkavégzéshez szükséges tapasztalatszerzési lehetőségeket, az eszköz és szerszámhasználat módjainak megismerését.

Az együttműködés során folyamatos, pozitív értékeléssel alakítjuk önértékelését, emberi és közösségi kapcsolatait. Közösén végzett munkajellegű tevékenységek során alakítjuk szóbeli kapcsolatait társaival és a felnőttekkel.

Beszédfejlődését segítjük az eszközhasználat és az eljárási módok megfogalmazásával, az utasítások megértésével. Kialakítjuk igényét és szépségét a beszédkapcsolatokon alapuló együttműködésre, illemszabályok betartására.

A tevékenység tartalma:

3 éves korban

Óvoda és környéke

Állatok: kutya, macska

Évszakok: az évszak megfigyelése

Testünk: gondozási tevékenységek

Család: kiscsalád

Munka: önkiszolgálás

Közlekedés: gyalogos közlekedés

Környezetvédelem: Zöld napok (Takarítási Világnap, Állatok Világnapja, Víz Világnapja, Föld Világnapja, Környezetvédelmi Világnap)

3-4 éves korban

állatok: tehén, ló, sertés, bárány, kecske

évszakok: az évszak jellemzői - időjárás és ember

testünk: testrészek megismerése - testápolás

növények: gyümölcsök, alma, körte, szőlő

család: nagycsalád, családhoz tartozás érzése

munka: környezet rendje, alakítás, megőrzés

közlekedés: gyalogos közlekedés, szárazföldi közlekedési eszközök.

Környezetvédelem: Zöld napok (Takarítási Világnap, Állatok Világnapja, Víz Világnapja, Föld Világnapja, Környezetvédelmi Világnap)

4-5 éves korban

állatok: háziszárnyasok, madarak, tyúk, kakas, kacska, liba, pulyka, veréb, galamb, fecske, gólya

évszakok: az évszak jellegzetességei, időjárás, ember, állat

testünk: testrészek funkciói, érzékszervek és funkcióik

növények: gyümölcsök, zöldségfélék, virágok, paprika, paradicsom, retek, hagyma, saláta, hóvirág, nárcisz, tulipán

család: családtagok feladatai, munkája

munka: környezet rendje, személyi holmik kezelése, kerti munka

közlekedés: légi, vízi, szárazföldi, gyalogos közlekedés.

Környezetvédelem: Zöld napok (Takarítási Világnap, Állatok Világnapja, Víz Világnapja, Föld Világnapja, Környezetvédelmi Világnap)

5-6 éves korban

állatok: rovarok, hüllők, erdei-, mezei-, vad-, hasznos- és kártékony állatok

évszakok: évszak fogalma, időjárás, ember, állat, növény, közötti kapcsolat

testünk: egészséges életmód alakítása, egészségvédelem, gyógyítás

növények: növény fogalma, növények felhasználása, növények és időjárás, szükségesség, virágok, egynyári-, évelő-, szobanövény

család: család és társadalom

munka: közösségért végzett munka, takarítás, növények gondozása, kerti munka, környezetvédelem

közlekedés: közlekedésben dolgozók munkája, közlekedési eszközök készítése, anyaga

óvoda tágabb környezete: üzletek, szolgáltató egységek megfigyelése.

Környezetvédelem: Zöld napok (Takarítási Világnap, Állatok Világnapja, Víz Világnapja, Föld Világnapja, Környezetvédelmi Világnap)

A tevékenység tartalmának kiválasztása, a kiválasztás szempontjai:

A tartalom kiválasztása lakóhelyünk, közvetlen környezetünk sajátosságait figyelembe véve történik. A környezet megismerésének témáit a többi tevékenységi terület köré csoportosítjuk, a komplexitás elvének megfelelően.

Az adott tartalom mélységét meghatározza a gyermek fejlettsége, életkori sajátossága, érdeklődése, aktivitása, amelyhez igazítjuk a tapasztalati jellegű ismereteket.

A tartalom megvalósításának szervezeti keretei:

A környezet megismerésének tartalmi feldolgozása a témák komplexitásában történik. A foglalkoztatást mikro-csoportos vagy frontális formában, az ismeretanyag mélységét a csoport fejlettségéhez igazítva valósítjuk meg. A helyszíni megfigyelést minden esetben követi a csoportszobában történő ismeretek felidézése, elmélyítése, rendszerezése, eszközök, munkalapok, feladatlapok alkalmazásával.

A rendszerezést mikro-csoportos vagy frontális, kötött vagy kötetlen formában óvónői döntés alapján valósítjuk meg.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

- ⇒ Ismerik a háziállatokat, vadállatokat, madarakat, bogarakat.
- ⇒ Tudják lakhelyüket, címüket, szüleik pontos nevét, foglalkozását, óvodájuk nevét.
- ⇒ Tudják saját születési helyüket, idejüket.
- ⇒ Különbséget tudnak tenni az évszakok között, gyönyörködni tudnak szépségében. Felismerik a napszakokat.
- ⇒ Ismerik a környezetükben lévő intézményeket.
- ⇒ Gyakorlottak az elemi közlekedési szabályok betartásában. Ismerik a közlekedési eszközöket.
- ⇒ Ismerik környezetük növényeit, azok gondozását.
- ⇒ Ismerik és tudatosan használják a színeket.
- ⇒ Ismerik az egészségmegőrzés fontosságát.
- ⇒ Betartják a viselkedési- és illemszabályokat.
- ⇒ Válják értéké a környezet megóvása és tisztelete. A kisgyermek természettudatos magatartásának alakítása. Legyenek együttműködők a környezetük formálásában.

4.2.6.2. Matematika

A gyermek érdeklődésére, aktivitására alapozott, matematikai tartalmú, tapasztalati jellegű ismeretek szerzésének segítése.

Feladatunk: a matematikai tevékenység során a műveleti képességek kialakítása, fejlesztése.

A cselekvés, tapasztalás során a különféle műveletek segítségével a gyermekeket eljuttatjuk az emberi megismerés belső törvényszerűségeinek felismeréséig.

Ezek; összehasonlítás képessége, amely magában hordozza az azonosság illetve különbözőség felismerésének meglátását, magát az analízist, a sajátosságokon alapuló tulajdonságok feltárásának lehetőségét. Az absztrahálás akkor jelenik meg, amikor a sajátosságok feltárása során egyes tulajdonságokat kiemelünk. Az analízis komplex műveleti tevékenység, az összehasonlítástól és az absztrahálástól - mint műveleti tevékenységektől - elválaszthatatlan. A szintézis a tárgyak alkotó elemeinek egyesítése, a föltárt tulajdonságok együtteséből alakul ki.

Az általánosítás műveletének képességét a különböző tárgyakban felfedezett, kiemelt azonos jegyek alkotják.

Matematikai tevékenység során feladatunk annak biztosítása, hogy a fenti műveletek segítsék a gyermekek tapasztalatszerzését, másrészt a megismert dolgokról tudjanak beszélni, matematikai fogalmaik bővüljenek.

Az ismeretek nyújtásával a hasonlóságról és különbségekről szerzett tapasztalatait pontos nyelvi kifejezésekkel fogalmaztatjuk meg. Megismertetjük a viszonyfogalmakkal, a melléknév fokozásának módjával, segítjük a névutós szerkezetek megértését, alkalmazását. Lehetőséget biztosítunk a térbeli tapasztalatok gyűjtésére, ezáltal mozgások irányainak, tárgyak helyének pontos megjelölésére.

A tevékenységen belüli fejlesztési tartalom

1. Összehasonlítás: szabadon választott - kiemelt tulajdonság alapján.
2. Szétválogatás: szabadon választott - kiemelt tulajdonság alapján (szín, alak, rendeltetés hang, szilárdság).
3. Sorba rendezés: mennyiségi tulajdonság szerinti számosság (több, kevesebb, ugyanannyi)
  - kisebb - nagyobb,
  - alacsonyabb - magasabb,
  - keskenyebb - szélesebb,
  - rövidebb - hosszabb,
  - melyikbe fér több - kevesebb,
  - sorba rendezés szubjektív szempont szerint.

Tárgyak, személyek és halmazok összehasonlítása, megállapítások megfogalmazása, igazságuk eldöntése, változások felismerése, megnevezése.

Elrendezett elemek sorrendi szabályosságának felismerése. Sorozatok készítése mennyiségi tulajdonság alapján.

4. Számfogalom előkészítése, megalapozása:

Mennyiségek összemérése, annak megmutatása mekkorával nagyobb az egyik mennyiség a másikonál,

- rövidebb - hosszabb,
- kevesebb - több,
- vékonyabb - vastagabb,
- szűkebb - bővebb,
- keskenyebb - szélesebb,
- tömeg, úrtartalom.

5. Halmazok összemérése:

- 6-12 számkörben több, kevesebb gyakorlása párosítással,
- ugyanannyi kifejezésének értése és használata a párosítás eredményeként.

6. Kis számok összkép alapján:

- üres halmaz,
- 1,2,3 észlelése számlálás nélkül és számlálással,
- számolás 6-12 körben.

7. Tapasztalatok szerzése a geometria témakörében.

8. Tevékenység a tükörrel.

9. Tájékozódás a térben és síkban ábrázolt világban:

- irányok kifejezésének értése és használata.

A tevékenység tartalmának kiválasztása, a kiválasztás szempontjai:

A tartalom kiválasztásánál figyelembe vesszük a gyermek életkori sajátosságait, nevelési célkitűzéseinket.

A komplexitás lehetőségét, hogy a gyermek természetes képzettársítás révén alkalmazhassa ismereteit. Az aktualitást, a közeg által felszínre kerülő ismeretek alkalmazásának biztosítását az ismeretek elmélyítése érdekében.

A tartalom megvalósításának szervezeti keretei:

A matematikai tevékenység tartalmának feldolgozása témánként a téma lebontásában történik. A matematikai tevékenységet beépítjük a játékba, a játékidőbe. A gyermek egyéni sajátosságaihoz mért fejlesztést kezdeményezések és kötelező foglalkozások keretében valósítjuk meg.

Formái:

Játékidőben, egy-egy játéktéma általunk történő kezdeményezésén keresztül csoportos és mikro-csoportos formában. A gyermekek játéktevékenységéhez kapcsolódva egyéni és mikro-csoportos formában.

A témák lezárásaként kötelező foglalkozás formájában, egyéni vagy mikro-csoportos vagy frontális formában óvónői döntés alapján.

Célunk elsősorban a matematika jelenségének természetes közegben történő tapasztalati jellegű megismerésének biztosítása.

A fejlesztés várható eredménye az óvodáskor végén:

- ⇒ Képesek matematikai jellegű helyzetekről, problémákról gondolataikat elmondani.
- ⇒ Képesek a tulajdonság szerint történő válogatásra, sorba rendezésre, kiegészítésre.
- ⇒ Értik a mennyiséggel, halmazokkal kapcsolatos kifejezéseket.
- ⇒ Tudnak összemérni, tudják, hogy az összeméréssel mire kapnak választ.
- ⇒ Ismerik és alkalmazzák a párosítást.
- ⇒ Tudnak tízig számolni, számsort folytatni.
- ⇒ Képesek geometriai tulajdonság szerint térbeli és síkbeli alakzatokat szétválogatni, tulajdonságait megnevezni.
- ⇒ Ismerik az irányokat, helyeket kifejező névutókat.
- ⇒ Tapasztalatokkal rendelkeznek a tükörrel való tevékenységgel kapcsolatban.
- ⇒ Képesek ítéletalkotásra.

5. AZ ÓVODA HAGYOMÁNYOS ÜNNEPEI, EGYÉB RENDEZVÉNYEI

Ünnepeinket a kialakult hagyományok és a gyermekek érzelmi motivációi határozzák meg.

Szervezésének lehetőségei:

Csoporton belüli, születés és névnapok megünneplése, az ünnepelt ajándékának közös elkészítésével erősítjük a gyermekek erkölcsi tulajdonságait; együttérzés, segítőkészség, figyelmesség.

Nemzeti ünnepeinket megemlékezés formájában tartjuk.

Óvodán belüli, hagyományos ünnepeink alkalmával biztosítjuk a derűs, szereteteli légkört, érzelmi biztonságot nyújtunk. Az ünnepre való közös készülődéssel, a látható külső jegyekkel az érzelmi nevelésen túl, esztétikai élményt is közvetítünk.

Hagyományos ünnepeink: Mikulás, Farsang, Anyák napja, Gyermeknap, Nagycsoportosok ballagása.

Óvodán kívül a családdal közösen,

Kirándulásokat szervezünk, amelynek keretében közös élménynyújtáson túl megismertetjük a gyermekekkel a szűkebb és tágabb környezetünket. A családdal közös rendezvényeink mindig a szülők igényének és kezdeményezésének megfelelően közös szervezésben zajlik. A családdal közös rendezvényeink - kirándulások, Mikulás bál.

6. AZ ÓVODA KAPCSOLATAI

6.1. Család, óvoda kapcsolat

Célunk: csak olyan szándék tulajdonítása egymásnak, amit elvárhatunk a másiktól.

Az óvodáskorú gyermekek nevelésére mi, óvodapedagógusok vagyunk illetékesek, ha képességeink, ismereteink megfelelőek, de a gyermek a szülőé, akinek joga és egyben kötelessége a gyermeke nevelése.

A családi nevelést leghatékonyabban az a kommunikatív tevékenység befolyásolja, amelyet az óvodában a gyermek alakít ki az óvodapedagógussal. E kapcsolat minősége és a pozitív szülői tapasztalat ösztönözheti leginkább a szülők együttműködési kedvét.

Eddigi gyakorlatunk során pedagógiai tudásunk bizonyításával, a verbális kommunikáció, a nem verbális kommunikáció és a metakommunikáció szabályainak betartásával próbáltuk a szülőket meggyőzni nevelési elveink helyességéről.

Partneri igények alapján, intézkedési tervet fogalmaztunk meg a gyermek viselkedéskultúrájának fejlesztése és a szülőknek a gyermekneveléshez való pedagógiai segítségnyújtás érdekében, amelynek megvalósítása biztosítja a jól működő partnerkapcsolatot.

Óvodánkban a szülő, a gyermek, a pedagógus együttműködésének formái:

- első szülői értekezlet, melynek célja a szülők megismertetése az óvodával, mit nyújtunk a gyermeknek, milyen elvárásaink vannak a leendő óvodásokkal szemben,
- első családlátogatás, célja érzelmi kapcsolatteremtés a gyermekkel, valamint személyi és tárgyi környezetének megismerése,
- szülői értekezlet, célja tájékoztató jellegű információk, a fejlődés és a fejlesztés sajátosságainak megbeszélése. A gyermekneveléssel kapcsolatos előadások szervezése szülői igény alapján
- nyílt napok, célja a nevelés, tanítás gyakorlatának szemléletessé tétele. Márciusban egy megjelölt napon az érdeklődő partnereink betekintést nyerhetnek a gyermekcsoportok életébe.
- alkalomszerű egyéni beszélgetés, célja az információk cseréje, a gyermek pillanatnyi testi, lelki állapotára vonatkozóan,
- nyitott óvoda, célja a csoporton és óvodán belüli ünnepeken, rendezvényeken, munkadélutánokon való aktív részvétel lehetőségének biztosítása.

A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek nevelésénél a szülők és óvodapedagógusok közös döntésén alapuló kapcsolattartási forma segíti a gyermek óvodáztatását, az intézményes nevelésben való részvételét így biztosítva egyéni fejlődést, a hátrányok leküzdését.(IPR)

6.2. Egyéb kapcsolatok

Intézményünk azonosította az érdekelt feleket, partnereit. A partnerekkel való kapcsolat szorossága alapján a közvetlen és közvetett partnereinkkel vettük fel a kapcsolatot.

Közvetlen partnereink: gyermekek, szülők, óvodapedagógusok, pedagógiai munkát segítő munkatársak, bölcsőde, iskola, fenntartó.

Közvetett partnereink: alapítvány, védőnői szolgálat, gyermekjóléti szolgálat, művelődési ház és könyvtár, magán zeneiskola.

A kapcsolattartás formáit a mindenkori szükséglethez igazítjuk. A kapcsolatok fenntartásában nyitott, kezdeményező szerepet töltünk be.

Napi kapcsolatban állunk a Körjegyzőségi Hivatallal, az információáramlás folyamatos.

Kapcsolatot tartunk a bölcsődével és az általános iskolával. Az egészségügyi intézmény rendszeresen elvégzi a szűrővizsgálatokat. A Közművelődési intézménnyel is jó a kapcsolatunk.

A kapcsolattartás formáit a mindenkori szükségletekhez igazítjuk. A kapcsolatok fenntartásában nyitott, kezdeményező szerepet töltünk be.

A partnerkapcsolatok alakításánál fokozottan előtérbe kerülnek a szakszolgálati intézmények Nevelési Tanácsadó, logopédia gyógytestnevelő, gyógytornász. Szerepük a sajátos nevelési igényű és halmozottan hátrányos gyermekek óvodai nevelésénél egyre meghatározóbb (IPR).

7. SAJÁTOS FELADATOK, SZOLGÁLTATÁSOK

7.1. Gyermekvédelem

Az óvoda gyermekvédelmi munkáját helyi program alapján végezzük. A legfontosabb szempontnak a gyermekvédelmi törvényt tekintjük. Gyermekvédelmünk a védő, fenyegető, veszedelmet elhárító preventív és korrigáló tevékenységet foglalja magába. A preventív tevékenység a család megismerésével kezdődik, a szociális, gazdasági, egészségügyi és nevelési helyzet megismerését jelenti.

A család-óvoda kapcsolattartási formáit az intézmény házirendje tartalmazza, a kapcsolattartási formák és szükséges gyakoriságuk lehetőséget biztosít a bizalmon alapuló a gyermek fejlődését segítő partnerkapcsolat alakításához és működtetéséhez. (IPR).

A korrigáló tevékenység részünkről a család és a gyermek megfigyelését, megismerését követi. A gyermek hátrányos helyzete adódhat örökletes tényezők, a család gazdasági, egészségügyi helyzetéből, nevelési attitűdjéből. Ezen a téren feladatunk a fejlesztés; amennyiben szükséges megfelelő nevelési elvek szülőkkel történő közös kialakítása.

A veszélyeztetettség a gyermek fenyegetettségére a károsodás valószínűségére utaló jel, azonnali beavatkozást igényel, részünkről az illetékes tájékoztatását (Gyermekjóléti Szolgálat, Jegyző).

A hátrányos helyzetet leggyakrabban azingerszegény szociális hatások, a szülők nevelési stílusának hibái, a család szerkezetében bekövetkezett változások, a munkanélküliség és az elszegényedés okozza.

A gyermek iskolába lépéshez szükséges fejlettségének elérése érdekében az óvoda vezetője tájékoztatja a szülőt kötelességeiről a kötelességek nem megfelelő teljesítéséből eredő következményekről és jogokról.

Ha a szülő az óvoda döntésében foglaltaknak önként nem tesz eleget, az óvoda vezetője szülői egyet nem értést alátámasztó nyilatkozat megküldésével értesíti a gyermek lakóhelye szerint illetékes kormányhivatalt.

Óvodánkban etnikai kisebbséghez tartozó gyermek nevelése helyi Pedagógiai programunk alapján történik, szükség esetén az egyéni fejlesztés fejlesztőpedagógus segítségével valósul meg.

Sajátos nevelési igényű gyermekek nevelése óvodánkban

A Tanulási Képességeket Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság vizsgálata alapján megállapított, sajátos nevelési igényű gyermeket integrált formában neveljük, fejlesztjük óvodánkban. Figyelembe kell vennünk a sajátos nevelési igényt, személyi, tárgyi feltételeinket, a csoportok gyermeklétszámát, és biztosítanunk kell számára a szakszerű, egyéni fejlesztést, sajátos nevelési igényének megfelelő gyógypedagógiai tanárral kötött szerződés alapján.

Az óvodán belüli egyéni fejlesztést, az adott gyermek részére aktuálisan, gyógypedagógus segítségével készítet, fejlesztő programmal végezzük.

7.2. Sajátos nevelési igényű gyermek integrált óvodai nevelése

Óvodai nevelésünk célja

Pedagógiai hitvallásunk szellemében, egyéni képességekhez igazodó fejlesztéssel, az iskolai élet megkezdéséhez szükséges fejlettséggel rendelkező gyermekek nevelése.

A TKVSZRB által meghatározott, a sajátos nevelési igénynek megfelelő fejlesztési területek gyógypedagógus által történő fejlesztése mellett, annak útmutatásai alapján készített egyéni fejlesztési tervek óvodapedagógusok részéről történő megvalósítása.

Sajátos nevelési igényű gyermekek esetében a gyermekre jellemző sajátosság figyelembe vételével az optimális fejlesztő hatások megkeresése, kiválasztása, ezek alkalmazásának segítségével, a személyiség túlterhelése nélküli lehetséges legjobb eredmény elérése a fejlődésben.

Alapvető feladatunk, tehát:

A sajátos nevelési igényből eredő, a fejlődési ütem meglábbodásában, elmaradásában jelentkező, hátrányt jelentő tényezők figyelembe vételével az életkori sajátosságokhoz igazodó normák, szabályok megfelelő szinten történő elsajátítása.

Személyes kapcsolattartással a családi és óvodai nevelés összehangolása, amely biztosítja a gyermeknek a fejlődéséhez szükséges fokozott figyelmet és a következetes fejlesztést.

Fejlesztés szervezeti keretei:

Egyéni és kiscsoportos foglalkoztatási forma.

Egészséges életmód alakítása

Az egészséges életvitel igényének kialakítása, a testi, lelki szükségletek harmonikus összehangolásával az ismeretek aktív egészségmagatartássá formálása.

A gondozás keretén belüli tevékenységek:

Tiszteletben tartjuk egyéni igényeiből fakadó sajátosságait, de képességeinek megfelelően elvárjuk a közösség elé állított normák saját szinten történő megvalósítását. Fejlettségi szintjének megfelelő, személyre szabott elvárásokkal biztosítjuk önálló tevékenységét, ezáltal a fejlődést.

Nevelésünk eredménye

Egyéni képességei által meghatározott szinten elsajátítja és elvégzi azokat a tevékenységeket, amelyek saját személyével kapcsolatosak.

Természetesnek veszi, elfogadja azt a kívülről – társaktól, felnőttektől – jövő segítséget, amit szükséges, de képességeit meghaladó tevékenységek végzése esetén kap.

Szívesen segít olyan tevékenységekben, amelyek végzésére képes.

Érzelmi nevelés és szocializáció

Az érzelmi nevelés és a szocializáció során empátiás képességünkre alapozva a gyermek pillanatnyi lelki állapotának, igényének megfelelő harmonikus alaphangulat biztosítása.

A befogadó közösségben olyan érzelmi légkör kialakítása, amelyben természetes érték az ember, függetlenül teljesítményének színvonalától. Személyes példamutatással annak megláttatása, hogy nem vagyunk egyformák, a „másság” elfogadása, a különbözőség tolerálása.

Nevelésünk eredménye

A befogadó közösség tagjai természetesnek veszik, hogy a teljesítmény nem befolyásolja az emberi értékeket.

Természetessé válik számukra a rászoruló embertársaknak nyújtott szükségszerű segítségadás.

Megbecsülik, értékelik saját épségüket, ezáltal fejlődik én-képük, személyiségük.

A sajátos fejlődési szinttel rendelkező gyermek megtanulja értékelni saját meglévő képességeit, azokat teljes mértékben kihasználni.

Érzi a közösség segítő erejét, biztonságban mozog társai között.

Egyéni vágyait, akaratát képességeihez mérten igyekszik alárendelni a közösség érdekeinek.

Az elért eredmények által fejlődik érzelmi élete, személyisége, én-tudata.

Értelmi fejlesztés

A tanulás során új tapasztalatok szerzésének biztosítása a társadalmi és természeti környezetről.

Az egyéni fejlődési szintet és ütemet figyelembe véve, a pszichikus funkciók által meghatározottan a gyermek pillanatnyi állapotából kiindulva olyan célzott módszerek, tevékenységek és eszközök megválasztása, alkalmazása, amelyek segítségével a külvilágból szerzett ingerek, tapasztalatok fejlesztő módon épülnek be a személyiségbe és alkotnak alapot a további fejlődéshez.

Nevelésünk eredménye

Fejlettségi szintjének, adott szinten lévő képességeinek megfelelően részt vesz, együttműködik mind az egyéni, mind a közösségi ismeretszerzési lehetőségekben.

Meglévő, sajátos szinten működő pszichikus funkcióit teljes mértékben kihasználja.

Képességeinek megfelelő szinten kommunikál, vesz részt a társakkal való interakciókban.

Meglévő ismereteit hasznosítja a mindennapi tevékenységek során.

Az óvodai élet tevékenységformái

Játék

A játék során a valóság jobb megismerése a képességek és tulajdonságok alakításával a gyermek személyiségének komplex fejlesztése.

Legfőbb fejlesztési forma, amely keretet és lehetőséget nyújt a sajátos nevelési igényű gyermekek meglévő fejlettségi szintjét kihasználva a fejlődés biztosítására. Teret enged a személyiség egészének komplex fejlesztésére, biztosítja a gyermek beilleszkedését a befogadó csoport tagjai közé.

Nevelésünk eredménye

Átéli a játéktevékenységek által biztosított öröm és sikerérzés élményét, amely újabb megismerő tevékenységre, gyakorlásra ösztönzi, ezáltal biztosítva a fejlődés érzelmi hátterét.

A játék során meglévő képességei fejlődnek, alapot adva az újabb, magasabb szinten létrejövő pszichikus szerveződéseknek.

Gyarapodnak a külvilágról szerzett direkt ismeretei.

Fejlődik közösségi magatartása.

Ének, zene, énekes játék

A gyermek zene iránti érdeklődésének felkeltése, a zenei anyanyelv befogadására való képesség megalapozása, valamint népi gyermekjátékdalok segítségével mozgásformák, táncmozdulatok elsajátíttatása.

Az ének, a ritmus, a mozgás segítségével összetett módon, kölcsönhatásban fejlődnek pszichikus funkcióik, testi képességeik, alakulnak szociális kapcsolataik, érzelmeik.

Nevelésünk eredménye

Az énekes-, és dalos játékok játszása során gyarapodnak ismeretei, fejlődik testsémája, térbeli tájékozódása.

Alakulnak szociális kapcsolatai, rögződnek szabályok, közösségi normák.

Vers, mese

A gyermekirodalmi alkotások megszerettetése, a gyermek erkölcsi érzelmeinek fejlesztése

Az irodalmi művek, versek, mondókák felhasználásával, mondogatásukkal, ritmusuk által a személyes kapcsolat, mint a fejlesztés érzelmi alapjának kialakítása, mesehallgatással szabályokhoz, normákhoz való igazodás elsajátíttatása.

Nevelésünk eredménye

Fejlődnek, bensőségebbé válnak érzelmi kapcsolatai.

Erősödik én-tudata, önbizalma.

Rajzolás, mintázás, kézimunka

Megszerettetjük a gyermekekkel az alkotó tevékenységet, fontos, hogy ez örömteli cselekvést jelentsen.

Az ábrázolás eszközeivel, megfelelő érzelmi hangulat, motiváltság megteremtésével lehetőséget biztosítunk a gyermeknek saját belső világának megjelenítéséhez, esetleges szorongásainak kivetítéséhez, oldásához.

Nevelésünk eredménye

A részére biztosított anyagokat, eszközöket megfelelően használja, kiválasztja a számára megfelelő, ezáltal fejlesztő tevékenységet.

Munkáiban megjelennek személyes vágyai, belső képei.

Külső világ tevékeny megismerése

Környezet megismerése

A gyermek emberi, természeti és tárgyi környezetéhez fűződő kapcsolatának alakítása, fejlesztése.

Saját személyéből kiindulva, meglévő tapasztalatait, pszichikus sajátosságait figyelembe véve a mindennapi életben, a gyakorlatban felhasználható tapasztalatok szereztetése.

Nevelésünk eredménye

Képességeinek megfelelően ismeri a saját személyével kapcsolatos környezetét, abban megfelelően tájékozódik, saját szinten alkalmazza a megszerzett tapasztalatait.

Matematika

A gyermek érdeklődésére, aktivitására alapozott matematikai tartalmú, tapasztalati jellegű ismeretek szerzésének segítése.

Megfelelő módszerek alkalmazásával matematikai jellegű tapasztalatok szereztetése a közvetlen környezet segítségével.

Nevelésünk eredménye

Fejlettségi szintjének megfelelően érdeklődik a matematikai tapasztalatszerzés lehetőségei során.

Gyakran előforduló mennyiségi viszonyokat felismer.

Saját testhez viszonyítva képes mozogni a térben.

Mozgás

Az egyéni harmonikus személyiségfejlődés elősegítése a mozgásban rejlő gazdag képességfejlesztési és nevelési lehetőség által. A fejlesztésen túl elvünk, hogy a mozgás örömteli játékos, feszültséget oldó tevékenységet jelentsen a gyermek számára

Specifikusan megválasztott mozgásokkal az agy idegrendszeri fejlődésének, érésének tervezett elősegítése.

Nevelésünk eredménye

Képes biztonságosan mozogni környezetében.

7.3. Speciális szolgáltatások

Óvodánk nyitott a szülők kérésének megfelelően, olyan speciális szolgáltatások megszervezésére, amely nem tartozik az alapfeladatok közé.

- A makói Magán Zeneiskola, zenepedagógusa heti 1 alkalommal zenei előképzőt, tart a nagycsoportos gyermekek számára.
- Logopédus heti 2 alkalommal foglalkozik a beszédhibás gyerekekkel, 3 alkalommal fejlesztőpedagógusi munkát végez.
- Heti 4 alkalommal mozgásfejlesztő foglalkozáson vesznek részt az érdeklődő gyerekek.

8. ÉRTÉKELÉS

8.1. A gyermekek fejlődésének értékelése

Az óvodai nevelés területein a diagnosztikus értékelési formát alkalmazhatjuk eredményesen - ezzel az értékelési formával a személyiség bármely összetevője, a teljes személyiség mérhető. A diagnosztikus értékelés tanév elején történő alkalmazása lehetőséget nyújt a követelményekhez történő megfelelés, a szükséges fejlesztési lehetőségek, módszerek kiválasztásához. Segít annak megvalósításában, eldöntésében, hogy az elvárások megfelelnek-e az adott korcsoportnak.

Nevelési év közben történő értékelés a gyermek pillanatnyi fejlettségi állapotának a megítélésére szolgál. A gyermek sikertelensége esetleg szükségessé teheti az alkalmazott pedagógiai módszerek megváltoztatását. A nevelési év végén történő értékelés a célrendszer értékelését jelenti, így lehetőség van a célrendszer esetleges korrekciójára.

Rögzítjük a gyermek fejlődését szolgáló intézkedéseket, megállapításokat, javaslatokat.

Tesztek, mérőeszközök alkalmazása az óvodai nevelésben.

A gyermek érzelmi fejlettségének, szocializációjának, az altruista viselkedési forma megnyilvánulásainak mérőeszközei:

- szociometriai vizsgálat, megfigyelés, képolvasás, mesebefejezés.

A képességek mérésére a gyermek tudásszintjének megállapítására alkalmas standardizált teszt:

- DIFER, G.M.P. teszt, Bender A próba, Goodenugh féle eljárás.

9. AZ ÓVODA IRÁNYÍTÁSI - SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

Óvodánk, mint szervezet esetében leginkább a funkcionális vezetés érvényesül. Az egyes területek felelősei a tervezésben, szervezésben, a döntés előkészítésében, lebonyolításában egyaránt részt vesznek.

A területek felelőseinek feladatait a Szervezeti és Működési Szabályzatban rögzítettük. A felelősök kiválasztása a nevelőtestület egyetértésével történik. Éves munkaterv alapján dolgoznak, amely a feladatok lebontását, határidejét tartalmazza.

Az óvodavezető helyettes tevékenységét, önálló hatáskörben elvégzendő feladatait, jogosultságait írásban rögzítettük.

Szakmai egységek:

Nevelőtestület: 11 fő

- óvodavezető: 1 fő,
- óvodavezető helyettes: 1 fő,
- óvodapedagógus: 9 fő.

Pedagógiai munkát segítők köre: 8 fő

- gondozónő 1 fő,
- dajka: 6 fő,
- óvodatitkár: 1 fő.

10. AZ ÓVODÁBA LÉPÉS FELTÉTELEI A CSOPORTOK SZERVEZÉSÉNEK ELVEI, AZ ISKOLÁBA LÉPÉS FELTÉTELEI

10.1. Óvodába lépés feltételei

A gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a harmadik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától legalább napi négy órában óvodai foglalkozáson köteles részt venni.¹

A szülő kérése alapján a harmadik életévét betöltött gyermekeket vesszük fel az óvodába. A beiratkozás időpontjáról a helyi lapban értesítjük a szülőket. A gyermekek fogadása a nevelési évben folyamatosan történik.

---

¹ Hatályba lépés: 2014. 09. 01.

A beiratkozáshoz szükséges a gyermek személyazonosítására alkalmas, a gyermek nevére kiállított személyi azonosítót és lakcímet igazoló hatósági igazolványt, továbbá a szülő személyi azonosító és lakcímet igazoló hatósági igazolványa.

A beiratást megelőzően a védőnővel történő egyeztetés célja az óvodáskorú gyermekek, különösen a hátrányos és halmozottan hátrányos gyermekek be óvodázásának segítése.(IPR)

10.2. Csoportok szervezésének elvei

Helyi sajátosságaink, valamint a községben a születések gyakoriságát tekintve nevelőtestületünk heterogén csoportok szervezése mellett döntött.

Csoportkialakításánál a pedagógiai programunk cél és feladatrendszere alapján a sajátos nevelési igényű és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeknél az integrált nevelés feladatait valósítjuk meg. (IPR)

10.3. Az iskolába lépés feltételei

Az iskolába lépés feltételei jogszabályban foglaltak, amely lehetővé teszi, hogy a gyermek testi, lelki, értelmi és szociális fejlettsége megfeleljen a sikeres iskolakezdésnek.

A beiskolázáshoz szükséges óvodai szakvélemény, amely az óvodapedagógusok véleménye alapján készül. Abban az esetben, amikor nem egyértelmű a gyermek fejlettsége vagy kétségek merülnek fel a sikeres iskolakezdést illetően a szülő vagy óvodapedagógus kezdeményezésére, - utóbbi esetben a szülő egyetértésével -, kérjük a gyermek szakvizsgálatát. A szakvizsgálat eredményének tükrében kerülhet sor a gyermek iskolai felvételére.

10.4. Csoport adminisztrációra vonatkozóan

Adott csoportra vonatkozó éves fejlesztési tervek készítése.

Nevelési és oktatási tervek fél éves bontásban, adott esetben egyéni fejlesztési tervek – tervezés, értékelés.

Csoportnapló vezetése.

Hiányzási, mulasztási naplók vezetése.

Beírási napló vezetése – a gyermek fejlettségének rögzítése (Pedagógiai programhoz készült).

Étkezők nyilvántartása.

Pedagógiai szakszolgálat igénybevétele esetén a gyermekek vizsgálatának, fejlesztésének időpont szerinti rögzítése

11. ÉRDEKEGYEZTETÉS, ÉRDEKVÉDELEM

11.1. Óvodai közalkalmazottak érdekegyeztetése, érdekvédelme.

Óvodánkban a közalkalmazottak és óvodavezetés közötti érdekvédelmet, érdekegyeztetést, amely magába foglalja az egyetértési és véleményezési jogot, valamint az érdekérvényesítést a Közalkalmazotti Tanács látja el, választott tisztségviselői által, a Közalkalmazotti Szabályzatban rögzítettek alapján.

11.2. Szülői érdekegyeztetés

Óvodánkban Szülői Szervezet működik, melynek elnöke van. Tevékenysége során az óvodába járó gyermekek szüleinek az érdekképviseletét látja el.

Feladata, a szülők az óvodavezetés és az óvodapedagógusok közötti jó kapcsolat kialakítása.

12. ZÁRÓ RENDELKEZÉS

A Pedagógiai Program hatályos: 2013. április 1.

A Pedagógiai Program felülvizsgálata 2016.

Földeák 2013. február 15.

Herczegné Varga Anikó
óvodavezető

13. LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK

13.1. Véleményezte:

Takács Katalin
tanügyigazgatási szakértő

2013. március 6.

13.2. Véleményt nyilvánított:

A szülői szervezet elnöke:

2013. március 11.

13.3. Elfogadta:

A Gyermekmosoly Óvoda nevelőtestület
Jkv alapján

2013. március 11.

13.4. Jóváhagyta:

A Gyermekmosoly Óvoda vezetője

2013. március 11.

13.5. Egyetértett:

Az önkormányzat képviselő testülete
nevében

2013. március 27.

14. TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	2
1. Az óvoda jogi státusa, adatai	4
1.1. Helyzetkép az óvodánkról	5
1.2. Óvodai nevelésünk céljának megfelelő feltételrendszer	6
1.2.1. Személyi feltételek	6
1.2.2. Tárgyi feltételek	6
2. Küldetés nyilatkozat.....	8
2.1. A program rendszerábrája	10
3. Óvodánk nevelési célja.....	11
3.1. Az óvodai nevelés feladatai	12
3.1.1. Az egészséges életmód alakítása.....	13
3.1.2. Az érzelmi és erkölcsi nevelés, szocializáció.....	18
3.1.3. Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés	20
3.2. Az óvodai élet megszervezése	21
3.2.1. Heti rend	22
3.2.2. Napirend	22
4. AZ ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGFORMÁI	23
4.1. Montessori pedagógiai elveihez kapcsolódva biztosítjuk, a megfelelő környezet kialakítását és a változatos tevékenység lehetőségét.....	23
4.2. Tanulás tevékenységformáinak szervezése	26
4.2.1. Játék.....	27
4.2.2. Vers, mese	29
4.2.3. Ének, zene, énekes játékok.....	31
4.2.4. Rajzolás, mintázás, kézi munka	33
4.2.5. Mozgás	36
4.2.6. A külső világ tevékeny megismerése	41
5. AZ ÓVODA HAGYOMÁNYOS ÜNNEPEI, EGYÉB RENDEZVÉNYEI	48
6. AZ ÓVODA KAPCSOLATAI	48
6.1. Család, óvoda kapcsolat	48
6.2. Egyéb kapcsolatok	49
7. SAJÁTOS FELADATOK, SZOLGÁLTATÁSOK.....	50
7.1. Gyermekvédelem.....	50
7.2. Sajátos nevelési igényű gyermek integrált óvodai nevelése.....	51
7.3. Speciális szolgáltatások	56
8. ÉRTÉKELÉS.....	56
8.1. A gyermekek fejlődésének értékelése	56
9. AZ ÓVODA IRÁNYÍTÁSI - SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE.....	57
10. AZ ÓVODÁBA LÉPÉS FELTÉTELEI A CSOPORTOK SZERVEZÉSÉNEK ELVEI, AZ ISKOLÁBA LÉPÉS FELTÉTELEI.....	57
10.1. Óvodába lépés feltételei	57
10.2. Csoportok szervezésének elvei	58
10.3. Az iskolába lépés feltételei	58
10.4. Csoport adminisztrációra vonatkozóan.....	58
11. ÉRDEKEGYEZTETÉS, ÉRDEKVÉDELME	59
11.1. Óvodai közalkalmazottak érdekegyeztetése, érdekvédelme.....	59
11.2. Szülői érdekegyeztetés.....	59

12.	Záró rendelkezés	59
13.	LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK	60
13.1.	Véleményezte:.....	60
13.2.	Véleményt nyilvánított:	60
13.3.	Elfogadta:	60
13.4.	Jóváhagyta:	60
13.5.	Egyetértett:	60
14.	Tartalomjegyzék.....	61

Felhasznált irodalom

1. Az óvodai nevelés országos alapprogramja.
Magyar Közlöny 2012/171.sz.
2. 1993. évi LXXIX. törvény a Közoktatásról (az 1996. évi LXII. törvénnyel egységes szerkezetbe foglalt szöveg)
Művelődési Közlöny 25. sz.
3. Az óvodai nevelés programja
Tankönyvkiadó 1982.
4. Az óvodai nevelés programja
Tankönyvkiadó 1989.
5. Pócze Gábor - Trencsényi László: Pedagógiai program - Hogyan?
Bp. Országos Közoktatási Intézet, 1996.
6. Nagy Jenőné: Óvodai programkészítés, de hogyan?
Országos Közoktatási intézet Bp.
7. Nagy Jenőné: Csak tiszta forrásból.
Jász Nagykun Szolnok megyei Pedagógiai Intézet, 1996.
8. Fábrián Katalin: Tevékenység központú óvodai nevelési program
Fabula BT. 1996.
9. Mérei Ferenc - V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan
Medicina Kiadó 1997.
10. Vekerdy Tamás: Az óvoda és az első iskolai évek a pszichológus szemével
Tankönyvkiadó 1989.
11. Alternatív Óvodapedagógiai törekvések Magyarországon
Szerkesztette: dr. Lázár István
Kiadja: Magyar Óvodapedagógiai Egyesület, Miskolc, 1995.